C-113

NEMZETI NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA POLG. ISK. TANÍTÓNŐKÉPZŐ TANÁRI TESTÜLETE.

AZ ÁLL. SEGÉLY. KÖZS. POLG. LEÁNYISKOLA SÜMEGEN

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

Dr VÁSONY LAJOS.

ÁLLAMI ... SÜMEGEN

1916.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

FÖLÖSPÉLDÁNY DV 9 1 Fölöspéldány, Központ

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

A NEMZETI NŐNEVELÉS
EDDIGI SZERKESZTŐI:

1880—1885. *A tanári testület.*

1886—1889. *Sebestyén Gyula.*

1890—1914. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

TARTALOMJEGYZÉK.

Gr. Apponyi Albert 70-ik születésnapjára
Gr. Apponyi Albertné: A mozgószínházügy rendezése
« « A nők feladatai a nevelés terén
« « Közgyülési megnyitó beszéd
Balogh Ilona és Radnai Margit: A gyermek és a háború
Benisch Arthur: Leányközépiskolák Horvátországban
Berecz Sándor: Királyunk emlékezete
Berta Ilona: A háború tanulságai kapcsolatban nemzetünk nőnevelésével
« « Évnyitó
« « Evzáró beszéd
« « Leányegyesületi megnyitó beszéd
« « Meghalt a király
« « Ünnepi beszéd
Bittenbinder Miklós: A leányközépiskolák szervezésének kérdése
« « A nőneveléstan alapkérdéseiről
« « Az olasz közép- és felsőfokú női oktatás
Buday Dezső: Tanítónők coelibatusa
Buday Jolán: Eszményi nevelés
Csemez József: Hangok, írásjelek és képek távolba való átvitele a fény és elektromosság segélyével
Dirner Adél: A nők és a társadalom erkölcsi regenerálása
Entz Géza: Különleges lélegzési módok
Erzsébet-Nőiskola jelentései 41, 47, 107, 154, 227, 270, 280, 329, 333, 395
Glücklich Vilma: Egyenlő elbánás
Gyertyánffy István: Epilogus a Theanohoz
« « Levelek a feminizmus és a nőnevelés kérdései köréből
Hacker Boriska: Művészi ipartanfolyamok
Hanelné Krizsó Jolán: Részletek háborús dolgozatokból
Irodalom: Bardócz Pál: Képek a kisdednevelés köréből
Binet A.: Az iskolásgyermek lélektana. Ford. Dienes Valéria dr.
Császár Ernő: Gyulai Pál válogatott költeményei
F. W. Förster: Az élet művészete. *B. J.*
Fővárosi Paedagógiai Könyvtár könyvjegyzéke
Ifj. Gonda Béla: A női divat művészete
Gulyás Pál: Népkönyvtári címjegyzék *F. V.*
Hankó Vilmos: Universum
Kovács Sándor: Hogyan gyakoroljunk. *Tamássyné Gáll Anna*
Krammer József: Az oktatástan elveinek gyakorlati megvalósítása az iskolában
Lázár Szilárd: Adalékok a tanulás pszichologiájához
Nemes Lipót: Pedagógiai és gyermektanulmányi szempontok gyermekvédelmi rendszerünkben

*

Lap

Irodalom: Schreiner J.: Népszerű asztrofizika. Ford. Wodetzky József. *Csemez J.* ... 441
Vajda Gyula: A háború költészete ... 52
Vértes O. József: A gyógyító pedagógia fogalma és köre 53
Keller József: A háború és a nőnevelés jövő iránya ... 259
Lázárné Kasztner Janka: Gondolatok a nőnevelés jövő feladatairól 55
Lőrinczy Ilona: Pásthy Károly ... 434
Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége ... 45 427
Mária Dorothea Egyesület ... 156, 229, 281, 334 432
Nergert Vilma: A nők szociális tevékenysége a háború alatt és a háború után ... 139
Nönevelési szemle: Áll. háztartási iskola Putnokon ... 160
A nemzet nevelőihez ... 43
Előadások az Orsz. Paedagogiai Könyvtár és Tanszermúzeumban ... 106
Br. Eötvös József emléke ... 194
Evangélikus tanítónőképző Szarvason ... 434
Fóti anya- és csecsemővédelem ... 282
Fővárosi iskolák háborús kiállítása ... 105
Kitüntetések ... 104, 436
Nőhallgatók száma ... 434
Személyi hirek ... 47, 230, 284, 396, 436
Szolnoki áll. polg. leányiskola ünnepe ... 283
Új fővárosi leányegyesület ... 160
Veres Pálné emlékünnep ... 46
Radnai Margit és Balogh Ilona: A gyermek és a háború ... 81
Relković Mita: A fővárosi polgári iskolák szociális feladatai ... 132
Schmidt Mária: A harag ... 68
« « Külföldi lapszemle.
Die höheren Mädchenschulen ... 108, 231, 336, 397, 438
Frauenbildung ... 49, 162, 285
Sebestyénné Stetina Ilona: Veres Pálné Beniczky Hermin születésének századik évfordulóján ... 23
Solymossy Sándor: Ellentétek hatása a művészetben ... 143
« « Vargha Gyula költeményei ... 314
Szász Károly: Családi nevelés ... 1
Szelényi Ödön: Néhány lap a magyarhoni nőnevelés kezdeteiből ... 239
Thirring Gusztávné: Nemzeti létfeltételek ... 219
Tolnai Vilmos: Megjegyzések az irodalmi tanításhoz ... 373
Vásony Lajos: A háború és az iskola ... 214
« « A leányközépiskolák reformja ... 343
« « Mesterséges drágakövek ... 323
Welther Jozefin: A Kárpátok határvédelmi jelentősége ... 273

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXVII. ÉVFOLYAM. 1916. JANUÁR. I. FÜZET.

CSALÁDI NEVELÉS.

A nő-kérdésre vonatkozó felfogások közül az egyik szélsőség — mely szerint t. i. «az asszonynak elég annyi tudomány, hogy ne menjen neki a falnak» — már szerencsére egészen elavult s idézett jelszava a tréfás szálló-igék sorába került; ám a másik túlzás, mely a nők számára minden téren ugyanazokat a jogokat követeli, mint amelyekkel a férfiak bírnak — még javában virágzik, sőt — a jelekből következtetve — a háború után talán újult erővel kíván majd bizonyos körökben tombolni.

Kissé furcsa, hogy az úgynevezett «feministák» *éppen most,* a háború alatt, különös nyomatékkal és türelmetlenséggel hangoztatják azt a nézetem szerint különben is teljesen tarthatatlan felfogást, hogy a nőket az ország dolgainak intézésében a férfiakéival egészen egyenlő jogok illetik meg, mikor az ország dolgának intézése nagyrészben a harcterekre szorult, ahová a nők úgyebár nem is akarják követni, de természetesen nem is követhetnék a férfiakat.

Azt ma már csak valamennyire is művelt emberek előtt talán fölösleges is hangsúlyozni, hogy a nő egyáltalában nem alsóbbrendű teremtés a férfinál; ám kétségtelen az is, hogy úgy testi alkatában, mint lelki mivoltában — egészen más. Ebből az eltagadhatatlan különbségből következik a női hivatásnak a férfiétól sok tekintetben elütő volta — következik egyrészt például az, hogy a nő nem való katonának s nem volna helyes őt politikai jogokkal felruházni — de következik másrészt az is, hogy a nő hivatása sok tekintetben szebb és magasztosabb, részben nehezebb és fontosabb is a férfiénál.

Ki tagadhatná, hogy legfontosabb, legnehezebb, legszebb hiva-

tása a nőnek: a gyermeknevelés, mely élethivatását ha magasabb szempontok szerint igazodva s megfeszített igyekezettel és ennek folytán jó eredménnyel teljesíti, akkor nemcsak gyermekeinek használ, akik szíve és szárnya alól kikerülnek, nemcsak családok és nemzedékek boldogulásának ügyét szolgálja, hanem a nemzeti közérdek szempontjából is olyan feladatot végez, amely semmiképpen sem kisebbrendű a férfiaknak a haza iránt tartozó kötelességénél, nem könnyebb és nem kevésbbé fontos annál a feladatnál sem, amely a haza fegyveres megvédése tekintetében az úgynevezett «erősebb nem»-re hárul — mert a gyermeknevelésben tetőződő eme magasztos élethivatás megfelelő teljesítése az egész vonalon — éppen úgy szükséges a nemzet jövőjének biztosítására, mint a háborúk hősi végigharcolása és diadalmas befejezése.

Tagadhatatlan, hogy nem minden nőnek nyílik alkalma férjhez menni s gyermeket nevelni; az is bizonyos, hogy a nevelésen kívül egyéb feladataik is vannak és lehetnek a nőknek; társadalmi téren különösen sok fontos szerep betöltése vár reájuk; van sok, nem is kizárólag női munkakör, sok hivatali állás, melyekre a nők határozottabban alkalmasabbak a férfiaknál; az sem kifogásolható, ha például — a tanítói, tanári pályáról nem is szólva — orvossá vagy gyógyszerésszé lesz az arra tehetségénél és tudásánál, természeténél és életviszonyainál fogva igazán hivatott nő; de felfogásom szerint a nő-kérdést államnak és társadalomnak lehetőleg abba az irányba kell terelniök, hogy a nők számára legfontosabb élethivatásuknak, a családi nevelésnek gyakorlása, minél jobban biztosíttassék s a nők minél inkább erre a maguk igazi terére utaltassanak.

Ezt persze nem olyan egyszerű dolog keresztülvinni, mint leírni, mert hiszen a nő-kérdés — kilépve az elmélet szürkeségéből — a jelzett irányú megvalósításban óriásilag megbővül s a legszélesebb körű és legszövevényesebb általános társadalmi kérdéssé válik. Hogy minél több magyar nő válhassék családanyává s nevelhessen gyermekeket, mindkét nembeli derék sarjakat a hazának, ahhoz a férfiak megélhetésének s boldogulásá-

nak, a korai családalapítás lehetőségének biztosítása kívántatik, ez pedig társadalom-politikai, közgazdasági, közoktatási és egyéb kérdések egész seregének megfontolását és megoldását követeli. De az ezen alapos megfontolással és ezzel a minél gyorsabb megoldással összekötött nagy nehézségektől most különösen nem szabad visszariadnunk, mert arról van szó, hogy egy ország fegyverrel kivívott győzelmét kamatoztassuk az elkövetkezendő nemzedékek számára s így — Széchenyi mondása szerint — megtartsunk egy nemzetet az emberiségnek.

Az a nép lesz boldog, az a nemzet lesz szabad, az az ország lesz nagy és hatalmas, melynek gyermekei a *testi erő*, a *szellemi műveltség*, az *erkölcsi érzés*, és az *Istenbe vetett hit* gazdag kincseivel bírnak. E négy pontra kell irányulnia főleg a nevelésnek s ebben a nevelésben fő szerep jut a nőknek, az anyáknak. Nem említem külön a *nemzeti* szempontot, mert ez magától értetődik, ennek a nevelés minden mozzanatában nyilvánulnia kell, a nemzeti érzés és gondolat át kell, hogy hassa a nevelés egészét.

A háború véres viharjában megfogyatkozó népünk lélekszámának gyarapodására s a testet és a szellemet, az erkölcsöt és a hitet egyaránt érintő, erősen nemzeti irányú nevelésre a háború után még nagyobb szükség lesz. A háború tapasztalatai megmutatták, hogy a nevelés által fejlesztendő említett négy tényezőre: a testi egészségre, művelt lélekre, erkölcsi erőre és szilárd hitre mily végtelenül nagy szükség van, mert ezek kölcsönhatása — összeforrva a nemzeti gondolatban — tudta csak elviselhetővé tenni vitéz katonáinknak a hosszú háború rettenetes fáradalmait s ez biztosítja a végleges győzelmet, amiben immár semmiképpen sem kételkedhetünk. Testben-lélekben erős s számban is jelentékeny új nemzedék támadása oly életbevágó fontosságú kérdés ma, hogy valóban, az egyeseknek, a társadalomnak és az államnak mindent el kell követniök abban az irányban, hogy minél több új család alapíttassék s azok körében a helyes irányú nevelés minél jobban biztosíttassék.

Ne az a kérdés izgassa a magyar nőket, hogy a jogi pálya

megnyittassék előttük, vagy hogy az is bocsáttassék közülök egyetemre, aki már a középiskolában sem tudott jó előmenetelt tanusítani, avagy éppenséggel az, hogy választói jogot kapjanak. Ha szükséges — és ez részben, különösen a tanitónői pályát illetőleg, csakugyan elkerülhetetlen — menjenek a nők is kenyérkereseti pályákra; de ha csak lehetséges, maradjanak meg a családi élet terén, igyekezzenek új családok központjává válni s az illetékes hatalmi tényezők egyik legfőbb gondjának tárgya az legyen, hogy ezeknek a lehetőségeknek útja minél jobban egyengettessék, ezek az igyekezetek minél inkább megkönnyíttessenek.

Nagyjából négy pontba soroztam fentebb a nevelés céljait, feladatát.

Legelőbb említettem a test ápolásának és edzésének, az egészség fenntartásának szükségességét. Kell-e magyaráznom e pont fontosságát?! Mily régi mondás, hogy csak egészséges testben lakhatik egészséges lélek s mily elemi erővel tolul elénk e mostani nagy időkben ennek az állításnak igazsága. Mindkét nembeli gyermek, élete első évtizedében, úgyszólván egészen az anyának gondozása, befolyása, irányítása alatt áll s mily fontos ez az első tíz esztendő az ember egészségének, testi erejének megalapozásában. A test helyes irányú, tehát minden túlzástól ment edzését nem akkor kell csak kezdeni, mikor a gyermek már serdül s a különböző sportokkal próbálkozik, hanem úgyszólván az első fürdőtől, mely az újszülött világi életének mondhatni első mozzanata. Hogy a gyermek fölösleges kényeztetéssel el ne puhíttassék, de viszont a lehető legnagyobb fokú tisztaságra s ezzel kapcsolatban a fertőző betegségektől való ésszerű óvakodásra rászoktattassék, ez az első tíz év egyik feladata s keresztülvitele jóformán kizárólag az anyára vár. Tehát, ha a gyermek már edzetten lép a serdülő korba, hol azonban az anya egészségügyi vezetésére, felügyeletére, tanácsaira még a fiú is mindig nagyon rászorul s ha egészségesen éri el a nagykort s ha aztán az életben a leányok erőteljes anyákká lesznek, a fiúk pedig munkabíró férfiakká, jó katonákká, már csak ebben

a megvilágításban is mily fontos politikumnak, mily elsőrangú közérdeknek, nemzeti szempontból mily áldásosnak tűnik fel az egészséges gyermekeket nevelő magyar anyák hivatása!

A nevelés második céljául a szellem kimüvelését, pallérozását jelöltem meg. Tudom, hogy itt már — egyik szempontból tekintve a dolgot — az iskolának nagyobb szerep jut, mint a szülei háznak. De ez csak egyik szempont: a pozitív tudás megszerzésének szempontja. Ám van másik is. Mert az igazi műveltséghez távolról sem elegendő csak a tudás. Ismertem sokat olvasott, sokat tudó, több nyelvet beszélő embert, de lelkének durvasága vagy magatartásának dölyfös volta miatt nem taftottam őt igazán műveltnek. Az igazi műveltséget a lélek finomsága, az érzés nemessége, a felfogás választékossága adja meg. Nem külső máz ez csupán, hanem az ember egész lényét átható tulajdonság, mit részben születésünkkel hozunk magunkkal, részben mindenesetre a nemcsak tanításra, hanem nevelésre is hivatott iskolában szerzünk meg, de talán legnagyobb részében, a szülei háznak, a gondos apának s legelsősorban annak az édes jó anyának köszönhetünk, aki okos szeretettel nevel, tanít, vezet bennünket. És az ilyen igazán művelt lelkű emberek adják meg egy országnak kulturális szinezetét, hogyne volna hát fontos az anya nevelő munkája a nemzeti közművelődés magasrendű érdekei tekintetéből is?!

Harmadik feladata a nevelésnek: az erkölcsi érzés fejlesztése. Voltaképpen ez az érzés teszi az embert igazán emberré. Erős erkölcsi érzés és felfogás nélkül mit ér a tudás, a hatalom, a gazdagság! Mennyivel kedvesebb nekem s mennyivel értékesebb a közre nézve is, egy egyszerű, de becsületes ember, mint egy erkölcstelen, léha, romlottlelkű hatalmas! A családi nevelés egyik legeslegelső rangú feladatának ismerje, hogy a gyermekben már egészen apró korában kezdje az erkölcsi érzést fejleszteni. Annyival inkább szükséges ez napjainkban, mert — miért hallgatnók el — a legújabb kor, a maga sok szertelenségével, a modernség hamis jelszava alatt felburjánzott túlzásaival, erősen megcsökkentette az erkölcsi érzést s léha világ-

felfogás terjedésének nyitott utat. Az emberek erkölcsi érzéke fogyatékossá vált. Nem is az a legborzasztóbb, hogy erkölcsi szempontból nem megfelelő dolgokat cselekszenek, hanem hogy jóhiszeműleg teszik ezt, nem érzik tettük rosszaságát, csudálkoznak vagy éppenséggel kinevetik, ha valaki kifogásolja felfogásukat és eljárásukat. Mennyi rossznak szülőanyja ez a léha erkölcsi felfogás minden téren! Hogy sodorja ennek terjedése az országot veszedelem felé!... Oh, magyar anyák! Vessétek magatokat e veszedelem elébe: neveljétek bele gyermekeitekbe a kötelességérzet magasabbrendű felfogását, az önzetlenséget, az igazmondást, az őszinteséget, a rút szenvedélyektől való irtózást s gyomláljátok a fogékony lelkekből a léhaságot, a könnyelműséget, az érzékiséget és minden rútat s egy-egy ép erkölcsi érzékű gyermekben olyan szilárd oszlopot készítetek, amelyek sokad-magukkal egy egész nemzetnek, országnak válnak hatalmas támaszává, talpkövévé.

És végül — de jelentőségben ez is elsőrangú követelmény — alapozza meg, fejlessze és szilárdítsa a nevelés a gyermek fiatal lelkében a hitet, az Isten hatalmasságába, bölcseségébe és irgalmasságába vetett bizodalmat, mely egész hosszú életre sziklaszál lesz számára a veszedelmek zajló tengerén, világító szövétnek a fajdalmak sötét éjszakáján, éltető napsugár az élet nehéz útjain. Tanulja meg a gyermek s érezze át korán, hogy a sors keserű változandóságaiba nem azért kell megnyugodnunk, mert azok úgyis megmásíthatatlanok, hanem mert az örök Igazság és az örök Jóság kútfejéből származnak, ha első pillanatra végtelenül fájdalmasak is nekünk. A hit élő csirájával lelkünkben születünk, de hogy az a csira el ne sorvadjon, hanem hogy megerősödjék, hogy sudárba szökkenjen, hogy virágaival gyönyörűséget, lombjával enyhet, gyümölcsével táplálékot adjon lelkünknek: az, a nevelés gondos, szorgos, lelkiismeretes, nehéz munkájának feladata és e munka végezője elsősorban ismét csak az anya, az ő mélyen érző szívével és fennszárnyaló lelkével. S a tiszta hitben nevelt és megerősödött nemzedék, a maga komoly és mégis derült világnézetével,

a legszentebb erények megőrzője és új nemzedékekre átörökítője lesz, hasznára az egész nemzetnek, díszére az emberiségnek.

Ha ismételve hangsúlyozom, hogy a nevelés mindeme mozzanatában s összes vonatkozásaiban vezércsillagként kell ragyognia a haza odaadó, áldozatkész szeretetének, a lelkes és komoly nemzeti érzésnek, ami nélkülözhetetlen levegőjévé kell hogy váljék az embernek már kora gyermekségében, akkor nagy körvonalakban megrajzoltam a családi nevelés feladatainak vázlatát, e rajz középpontjában a nővel, az anyával, a nevelés főfő intézőjével.

A családi nevelésben tetőződő élethivatás felé terelni s e hivatás lelkiismeretes ellátására buzdítani és e nagy munkájukban lehetőleg támogatni a magyar nőket — ez nemzetünk jövőbeli szükségleteinek egyik legfontosabbika — legyen tehát az intéző körök kötelességeinek egyik legkedvesebbike is!

Szász Károly.

EPILOGUS A THEANOHOZ.

Azután a nagy mértékben megtisztelő és alig megérdemelt méltatás után, melyben az «Erzsébet Nőiskola» érdemes igazgatója Theanomat e becses lapban részesíteni szíveskedett, majdnem szégyenkeznem kell most amiatt, hogy helyet kérjek itt még ez epilogus számára is. Azt óhajtanám ugyanis még elmondani, hogy mik voltak azok az indokok, melyek engemet éppen a mostani időkben ennek a Theanonak az új életre keltésére ösztönöztek.

Mert be kell vallanom, hogy nemcsak a könyvem bevezetésében elmondott külső körülmények, mint inkább a mostani nagy harcaink ágyúdörgései rázták fel ezt a Theanot — éppen, mint Napoleon gránátosait Heine szép költeményében — az ő sírjának egy félszázadig tartott álmaiból.

E nagy háború okozta lelki izgalmaim közben érlelődött meg bennem e munkálat új életre keltésének a gondolata, kialakulván bennem az az erős meggyőződés, hogy ezeknek a pythagorási eszméknek a fölélesztése és hirdetése éppen most volna igen időszerű és kívánatos. Ezt szeretném ebben az epilogusban kissé bővebben kifejteni.

Említettem volt e könyv megírásának viszontagságos történetéről szólva, hogy milyen hatást tett volt reám egy — csaknem véletlenül kezembe akadt francia könyv, ezzel a címével: «*Az emberiség civilizációja a nők által*» (L'Aimé-Martin). Ime, gondolám: nincs-e már e könyv címében kifejezve a pythagorási eszméknek csaknem az az egész lényege, alapgondolata, melyet magam is Theanomban kifejteni akarok? Ezt — hogy benne

a magam felfogását még világosabban kidomborítsam — így alakítottam át:

A nők hivatása az emberiség erkölcsi regenerálásának a szolgálatában.

Avagy nem éppen ebben a civilizáló, erkölcsnemesítő küldetésükben állt-e már 3000 évvel ezelőtt a pythagorási nőknek az a legfőbb és legeredményesebb munkássága az ókori Crotonban is? Ezért szolgált őszinte örömömre és megnyugvásomra, hogy dr. *Giesswein* prelátus, hazai közéletünk e kiválósága, szintén ugyanezt az eszmét találta Theanomból kiragadni érdemesnek, a nők mai közéleti szereplésének a kérdéseit érintő egyik beszédében.

Igen, igen! A nőknek ez a hivatása és küldetése az emberiség regenerálásának a nagy munkájában csak most fog igazán előtérbe állani, most lesz az valóban aktuálissá. Az lesz bizonyára talán az egész civilizált világon is, az embergyilkolások, ország- és nemzetpusztítások ebben a szomorú korszakában; de az lesz legkivált itt nálunk e hazában! Csak most lesz igazán szükség a magyar theanoizmus kifejlesztésére és munkába állítására!

És jó lesz mindjárt előre is tisztába jönnünk azzal, hogy ez a mai magyarjellegű theanoizmus nem lehet mindenben csak másolata az ó-görögnek. Először is ez a mostani. az ó-görög pythagorási eszmekörből a Krisztus vallásának, az evangéliumoknak a talajába átültetett theanoizmus, sokkal szélesebb alapra van fektetve, sokkal mélyebbreható és altruisztikusabb is, mint amilyen az ó-görögöké vala. Mert az eszmék valódi, elpusztíthatlan életképességének éppen az képezi a legfőbb kritériumát, hogy az evolució törvényeinek megfelelően, folyton-folyvást fejlődhethetnek, tökéletesedhetnek.

Az evangéliumok talajából felnövő ezen újkori theanoizmus tehát még izmosabb alakot fog ölteni, még több színt és meleget fog fölvenni magába, s mindezek végeredményeül még dúsabb, ízesebb gyümölcsöket is fog teremni.

De ez a neotheanoizmus, melyet mondhatnék talán evangé-

liuminak is — bár neki semmiféle *kizárólagos* felekezeti jelleget adni nem szeretnék — még sokkal több és nagyobb kötelességek elé fogja állítani a magyar Theanokat. Már a jelenben is, de még inkább a közel jövőben.

Ennek a munkának a körvonalait szeretném még — egy-két nagy vonással — megvázolni itt ebben az epilogusban.

A *jelenre* vonatkozóan elég lesz ennek a munkának csupán a jegyzékét, legalább nagyjában, összeállítanom. Mindenesetre legelől fog állni e munka sorozatban a háború közvetetlen áldozatainak, a sebesült vagy beteg harcosoknak odaadó ápolása, gondozása. A háború által feldúlt országrészek lakói nyomorának az enyhítése. Ezek segélyezése, melynél az áldozatkészségnek vagy az arravaló agitáció hangyamunkájának nemcsak a lakóhelyek felépítésére kell irányulnia, hanem a kifosztott üres lakásoknak és középületeknek ú. m. a templomoknak és iskoláknak stb. felszereléseire is. És bizonyára nem utolsó helyen: a háború árváinak, özvegyeinek, nyomorékjainak, keresetképteleneinek a gondozása, gyámolítása, segélyezése stb. Nem folytatom tovább. Nemcsak azért, mivel a részletezés kimeríthetlen, hanem mivel ezek a részletek amúgy is eléggé ismeretesek. «Sőt itt nincs is szükség újabb Theanokra!» fogják gondolni sokan. Hisz van belőlük elég már is! Avagy nem hemzsegnek-e az utcák, a gyűlés- vagy hangversenytermek, katonakórházak, hadisegélyezési bürók stb. helyiségei az ebbeli szereplési vágyaik feltüntetéseiben éppen nem titkolódzó nők seregeitől?!

Szép, szép! De hátha *éppen ezért* volna szükség a sok *ál* Theano mellett a *valódiakra* is? Mert ide nem elég a szereplési vágy és feltünni akarás! Ide *munka* kell: az igazi, a nemes, a gyümölcsöző munka!

Pedig ó mi nagy a különbség e kétféle munka között!

Ide, hogy a munka valóban eredményes lehessen, először is szigorú önbirálat kellene és sok, igen sok — a lemondanitudás erényéből: nem pedig a hiúságnak és önimádásnak az a kifogyhatlan energiája, mely ha tesz is valami jó és közhasznú dolgot, félszemmel mindig csak arra sandít, hogy vajjon látják-e

elegen, hogy vannak-e bámulói, hogy lehetséges lesz-e azzal, amit tesz, feljebb kapaszkodni a rang, a jólét vagy ünnepeltetések létrafokain?

Szóval: kellene ide némi altruizmus is, sőt ebből mentől több; míg a másiknál az egoizmus zsarnoki telhetetlensége fogja megszabni mindig a munka irányát. És kell ide az eszményiségnek és a valódi humanizmusnak a kultusza: nem pedig az individualizmusnak másokkal minden közösséget megtagadó önbálványozása.

És elvégre is: a régi Theanok munkálkodásának az ambiciója, a régi jelszóval:

«*Szorgosan forgatni az orsót!*»

Hogyan, még most is?! No igen! Fonni, fonni szűntelenül a család jólétének megszövéséhez szükséges fonalakat. Mert fonnak néha más nők is eleget: például köteleket a család jólétének és boldogságának a megfojtására.

Nem folytatom tovább az ellentétek ezen szembeállításait. Jobb lesz kitérnem e téma csábításai elől. Jerünk innen, kisded csónakja ennek az epilogusnak! Itt aknák vannak lefektetve. Könnyen a levegőbe röpíthetnének, még mielőtt célodat elérhetnéd. Evezzünk csak más tájak felé!

*

Ennek a mostani háborúnak két harctere van. Az egyik ott, tőlünk távol: Oroszország síkságain, vagy a Balkán és a Karszt hegyszakadékaiban, az Isonzo és Etsch völgyeiben stb. (Szomorú egy «stb.» ez!)

A másik csatatér itthon van a haza sorsáért és a hadbavonultjaink életeért aggódó *lelkekben.*

Mert ennek az itthoni csatatérnek is megvannak a maga sebesültjei, nyomorékjai — sőt nem ritkán még a halottjai is — a lelkek világában. És ezek a sebek néha talán nem is kevésbbé vérzők és fájdalmasak, mint azok, amelyeket ama másik, az igazi csatatereken kapnak a mi katonáink. Itthon az egyiknek a lelkét az apa vagy férj elvesztése marcangolja; a másiknak talán

a szeretett testvér, a család egyik-másik fenntartója vagy jótevője, esetleg a lelki jó barátja, az árának talán éppen a vőlegénye halála miatt vérzik a lelke.

Hát ezeknek a sebeknek lesznek-e orvosai? Hisz itt is vannak elvérzések, ezeket a sebeket is kellene kötözni, mosogatni, gyógyító írakkal kenegetni!?

Ki fogja ezt megtenni?

Felelet rá: az *igazi Theanok*. Mert ezt az ápolást nem fogják a kórházak megadhatni. Ezeknek a sebeknek a gyógyítása mondhatni csak ott benn, a család tűzhelyénél válik lehetségessé. Azt hiszem, ezt nem szükség tovább fejtegetnem. Még sem állhatom meg, hogy a betegápolásnak ezt a nemét, ezt a valódi theanoi munkát mindjárt egy, a saját életem multjából kiemelt példával illusztrálni meg ne kísértsem.

Egy unokatestvéremnek az 1849. évi szabadságharc alatti dicső martirhaláláról lesz itt szó, kire alig 25—26 éves korában az a feladat ruháztatott, hogy Háromszéken, a kökösi hidat zászlóaljával megvédje az oroszok túlerejével szemben. Egy nagy orosz haderőt kellett feltartóztatnia, amig csak lehet. A csata szerencsés végkimenetele függött ezen. Hát meg is tette! Ott esett el a híd védelmében az utolsó emberéig ő maga is.* Az orosz lovagias ellenfél volt akkor (s talán az még ma is) s mindenáron szerette volna megmenteni legalább e hős csapat vezérének az életét. Nem lehetett. Elestek mind, de nem adták meg magukat s az elesettek halmai közt a fiatal hősnek még a holttestére sem tudtak ráakadni soha.

* E lapok t. olvasói kegyesek lesznek talán megbocsátani e sorok írójának azt a kis családi hiúságát, hogy ideírhassa a nevét az oroszokkal 1849-ben folytatott élet-halálharcaink e martirhalált szenvedett hősének a nevét. *Gyertyánffy Ferencnek* hívták, ki éppen a Magyar Theano testvérbátyjának szigorú katonai kiképzésében részesülve már 1848 nyarán mint százados küzdött a szerbek ellen s onnan 1849-ben kellett neki már őrnagyi minőségében segítségére jönni az oroszok ellen küzdő csapatainknak. Neve aranybetűkkel van felvésve a sepsiszentgyörgyi honvédemlék obeliszkjára. Hősi halála igen szép leírásban van megörökítve néhai *Jakab Elek* barátom egyik történelmi munkájában.

És az anyja? Ez a hatalmas, ritka energiájú székely asszony nem bírta elviselni ezt a csapást. A fia halálának a hírére összeesett és — *megtébolyodott.*

Már arról volt szó a családban, hogy be kellene szállítani őt valami elmegyógyintézetbe vagy talán éppen az őrültek házába, midőn a leányai — a három derék theanolelkületű testvér — a leghatározottabban elleneszegültek ennek s kimondották, hogy édesanyjukat a körükből kiszakíttatni nem fogják megengedni semmiképpen. Valószínű, hogy menthetlenül bele is fogott volna pusztulni az, ha az ápolását, a gondozását nem ők vállalják vala magukra. Ezt meg is tették. És ez a nagyfokúan lelkibeteg anya, a leányainak oly nagy szeretettel, gonddal és türelemmel végzett ápolása alatt, idővel — ha nem is teljesen, de annyira visszanyerte lelke egészségét, hogy — ha a fiára való emlékezés őrjítő fájdalmaitól megóvni bírták — egészen normális módon végezhette a háztartása vezetésével és anyai kötelességével járó összes teendőit.

És talán nem lesz érdektelen elmondanom e tipikus, régi világbeli székely asszonyról — *Fenyédi Miklós Rózália* volt a neve — még azt is, hogy az akkori latinos világban, midőn a közigazgatásnak és törvénykezésnek a nyelve a felsőbb fórumokon majdnem kizárólag a latin volt, e nyelvnek a tudása, kivált egy önálló, özvegységi állapotban levő nemes asszonyra nézve igen kívánatos levén: ez a *Miklós Rózália* úgy megtanult latinul, tisztán csak a maga erején (mert ugyan hol voltak akkor még az arravaló nőiskolák?), hogy a fiskálisaival, sőt esetleg a falujabeli, vagy környékbeli katholikus papokkal is latinul tudott — ha nem is éppen a Cicero nyelvén, hanem azért egészen folyékonyan vitatkozni. Sőt alkalomadtán még mókázni is, aminek nagy mestere volt. Híre is volt erről az egész megyében. Mi, kis diákok, nagyon szerettük ezt a mi «Rózsi ángyónkat» az aranyos jó kedve és tréfai miatt, de féltünk is kissé tőle, ha a latin nyelvtudásával kezdte kibolygatni a mi ebbeli tudásunk fogyatékosságait.

De ideje lesz elvonulnom ez epilogusommal a témának erről

a tájékáról is. Jobban kell számolnom nemcsak a nekem itt juttatható hellyel, hanem az olvasók türelmével is. Pedig nem csekély küzdelmembe kerül röviden végezni vele. A nők regeneráló munkájának ez az utóbbi ága is — a lelki sebesültek ápolása, gondozása — a teendőknek egy csaknem végnélküli távlatképét tárja elénk. És egyáltalában a magyar nők jelenben való teendőinek a feltüntetésére minden egyéb inkább, csupán a «*csak*» jelző nem alkalmazható semmiképpen.

És mostan térjünk át a magyar nőknek a *jövőben*, a várvavárt béke napjának ránkvirradása után bekövetkezendő missziója rövid vázolására is.

Ha Cornelius Nepos Epaminondásról szóltában jónak látta ebbeli jellemrajzát e szavakkal vezetni be: «Rá fogok mostan térni a legerősebb (legderekabb) férfiúra» (Venio nunc ad fortissimum» stb.), azonképpen nekem is így kellene most bevezetnem epilogusomnak ezt a részét: Rátérek ezennel a magyar nők legerősebbik és legjelentékenyebb nemzetregeneráló munkájának az ismertetésére.

És itt éppen a téma óriási terjedelme miatt csaknem epigrammokká szeretném összepréselni a mondanivalóimat. A jövőről lévén szó, mondhatni csak madárláttávból, vagy modernebb hasonlattal élve, egy magasan szárnyaló repülőgépről letekintve lehet megszerkesztenem ezt a vázlatomat.

Mindenekelőtt pedig szükségesnek tartom előrebocsátani azt is, hogy a magyar nők ezen jövőbeli nagy regeneráló munkájának tisztán, sőt mondhatni specifikusan *családi* jellege kell, hogy legyen. Ebben lesz egyszersmind az igazolása is annak, hogy miért lehete, sőt *kelle* mindezeket éppen itt ebben az epilogusban mondanom el. Azért, mivelhogy mindaz, amit itt elmondanom lehet, nem lesz egyéb, mint a theanoi elveknek az alkalmazása a magyar nőknek úgy a jelen, mint jövőbeli feladataira. Mert nekik mindeme nagy regeneráló munkáikat ezután is leginkább csak a *családban* és a *család által* kell elvégezniök.

Erről szeretném tehát itt még egy-két eszmémet kifejteni:

A magyar nemzetnek ez a rettenetes önfentartási háborúja először is óriási emberanyagveszteségnek volt az okozója.

És a nemzet ebbeli tőkéjének, mondhatni éppen az egyik legértékesebb részében van a legnagyobb veszteségünk: a *hazát fegyverével megvédő és a munkájával fenntartó emberanyagban.*

Ennek a nagy veszteségünknek a mielőbbi helyrepótlása képezi nemzeti jövőnk egyik elsőrendű biztosítékát. Részint azzal fogjuk elérhetni ezt, hogy a háború még élő áldozatainak, emberromjainak: a harcképtelenné és a produktiv munkára képtelenné váltaknak a tömegei, az ők sok szeretettel és mindenféle áldozatokkal járó gondozása, ápolása által egyszersmind valamely hasznos munkára való képességgel is ellátva legyenek a nemzet erőtőkéjébe újból, és pedig mentől előbb visszahelyezhetők.

És várnunk kell ezt az annyira szükségessé, kívánatossá vált helyrepótlást az időtől is. Mert nem fog az oly hamar bekövetkezhetni, hogy a nemzet megcsonkított törzsfája újabb dús és erőteljes hajtásokkal pótolhassa az elvesztetteket.

Szó esett újabban arról is, hogy ezt a visszapótlást az Amerikába kivándorolt véreinknek a visszatelepítésével volna jó elősegíteni. Nehezen fog ez sikerülni! Ezekre a mi «elköltözött barátaink»-ra is áll a Tompa szép verse:

«Mert hosszú hervadás emészti azt a fát,
Melyet nagykorában tesznek más földbe át.»

Tehát: csak vissza, vissza újból a családhoz! Mert ennek a nagy nemzeti megújhódásnak a családból kell kihajtania! Ezért van ezen pythagoras-theanoi eszmék hirdetésének és kultiválásának oly kiválóan nagy jelentősége éppen a jelenben mínálunk. Anyákra van szüksége most a hazának és pedig olyanokra, akik *fel is tudják nevelni* gyermekeiket legalább is olyan emberi értékekké, mint azok voltak, amelyeket most elveszítettünk. Mert azzal, ha annak a kívánságnak adnék kifejezést, hogy a hősi vitézség és önfeláldozó hazaszeretet tekintetében még kiválóbbakkal pótoljuk majd a veszteségeinket: csak véte-

nék a csatasíkokon elvérzett martirjaink dicső és halhatlan emléke ellen.

Ezért kell még jobban kifejleszteni, mélyíteni és nemesebbé, valódibbá tenni nálunk a családi életet.

A Theano-könyv csaknem refrainszerűleg hangoztatta, hogy: *Vissza kell vezetni a magyar nőt a családi életbe!* Vissza ám! *De úgy, hogy őt ott meg is lehessen tartani;* hogy boldognak, a saját életelemébe helyezettnek érezhesse ott magát.

Ennek a feltételeiről kell — ha vázlatos rövidséggel is — még holmit elmondanom.

Ennek a mi jelenlegi közéletünknek a szelleme egyáltalában nem mondható kedvezőnek a szép, nemzetfenntartó családi élet kifejlődésére nézve.

Az élet, a társadalom az ő legrikítóbb példáinak a vonzóerejével, a szépirodalom, a színpad, sőt az életre közvetetlenül előkészítő különböző tényezők nagy része is: nem mind a családi élet kötelékeinek a meglazításában, sőt néhol egyenesen a család házi oltárainak a lerombolásában fáradoznak-e?

Az életről és társadalomról ezúttal hallgatni fogok. Nem szeretnék e kis epilógusommal itt egy oly újabb útvesztőbe kerülni, melyből nem lehetne egykönnyen kigázolnom. Különben is itt a példákkal való bizonyítások nemcsak kissé gyűlöletesek, hanem talán fölöslegesek is.

Az életre vezető főiskolákat illetőleg — bár darázsfészek ez is — egyelőre csak azt az egy észrevételemet, illetőleg *aggodalmamat* nem hallgathatom el itt, melyet a nőknek mostani nagy tódulása az egyetemekre kelt fel bennem. Tartok tőle ugyanis, hogy azok a fiatal leányok ott a más nemen lévő egyetemi hallgatók zavaros tömegébe vegyülve és az egyetemi «szabad élet» veszélyeinek kitéve, a női sophrosynéjüknek netalán magukkal odavitt kis tőkéjét nem igen fogják megnövelhetni, sőt nemüknek ezen legbecsesebb, *legféltendőbb* kincsét ott teljesen el is fogják veszíthetni. Tanulmányaik bevégzése minden irányban eredményes fog lehetni: lesznek vagy lehetnek belőlük kiváló szaktudósok és minden, de minden, amikhez

a főiskolai képzés útján juthatni el, csupán egyetlen egy nem, vagy csak a legritkább kivételképen: az, hogy Theanokká alakulhassanak.

Az iskolák témájától azonban nem oly könnyű megválnom. Miért beszélünk mindig csupán a nőkről, ha családi életről van szó? Hisz abban csak az egyik fél a nő. Kérdés — mely elől nem lehet kitérni: hát — a másik félnél, a férfiúnál is megvannak-e adva a családi élet összetartásának a feltételei ugyanazon mértékben, miként azt a nőktől kívánjuk?

A családi életre nemcsak a nőket kellene nevelni *céltudatosan,* hanem a férfiakat is. Teszik-e ezt az életre előkészítő iskoláink? Sőt ott kellene kezdenem a kérdezést: törődnek-e egyáltalában ezek a mi magasabb és legmagasabb fokú iskoláink a *férfiúvá,* azaz férfijellemé való nevelés feladataival?

Én, ezúttal a Magyar Nemzeti Nőnevelésnek éppen a főhadiszállásáról, hova mostan vendégül befogadtatni szerencsés valék, azt szeretném *átkiáltani* abba a túlparton levő másik táborba, hol a más nemen lévők nevelésének hadi lobogói alatt, nekem is egykor, vezető állásban kelle az évek hosszú során át küzdenem a soraik közt: ti vitézek, oda át, egykori bajtársaim, most mindenek felett arra legyen gondotok, hogy *férfiakat* neveljetek a hazának és pedig kiváltképen nemes, családfenntartó férfijellemeket!

Mert abban, hogy a hazának tanítókat, tanárokat, jogászokat, orvosokat, mérnököket stb. képezzetek, nincs még kimerítve a feladatotok. A nevelésetekből hiányozni fog még valami s éppen erre a hiányra fog ennek a mostani háborúnak az égő tűze rávilágítani: *a családalkotó és fenntartó, a családi élet házi oltárait megvédeni tudó férfiaknak a nevelése.* A magyar nemzet megújhodásának egyik főfeltételét — a háború bevégzése után következő feladatainknak és törekvéseinknek a legelsőrendű célját fogja képezni ez!

Tegyetek róla!

És szólnom kellene még valamit a szépirodalomnak, a nők theanoi nevelésére való hatásának a kérdéséről is. Nemcsak

valamit, de sokat, nagyon sokat lehetne írni erről. Igyekeznem kell itt is az epilógus szűk határai közé szorítani magamat. Hogy a szépirodalmi olvasmányok úgy *általában* véve, azaz minden ellenőrízö megválogatás nélkül, nem fognak ama nevelési célnak valami jó szolgálatot tehetni: ezt, úgy hiszem, nem szükség hosszasabban indokolnom. Pedig — hogy az olvasmányok a nőnevelés egész folyamatában mily fontos tényezők a nők jellemének a kialakításában: ez, bármily sok szó esik is róla, egy — talán még mindaddig nem eléggé felderített és méltatott problémája a nőnevelésnek. A szépirodalom kétségtelenül igen nagy hatalom a szellemi világban. Ennek az ő roppant nagy kiterjedésű birodalmában sok mindennek kell helyet találnia. Az ő termeléseit tehát nem lesz lehetséges csak a pedagógiai és ethikai szempontok korlátai közé szorítani. Ez egyáltalában nem tűr — és kivált a mai modern szépirodalom — semminemű korlátozást. Sajnos, néha még az esztétika és jó ízléséit sem. Ezért van, hogy közte és a közmorál, a vallás, és még az állam érdekei közt is oly gyakran fordulnak elő a határvillongások és összekoccanások. Legtöbbször azonban a köznevelés érdekei jönnek összeütközésbe vele, bár tagadhatlan, hogy e kettőnek vannak olyan érintkezési pontjai is, amelyek inkább egy hathatós véd- és dacszövetség viszonyáról tehetnének bizonyságot. A nevelés érdekei szempontjából pozitiv irányban a megválasztás, negativ irányban pedig a gondos megóvás tudásán függ itt minden.

Legtöbbet érne — főleg leányoknál — az, ha az illetőnek egyfelől a fejlettebb esztétikai és irodalmi jó ízlésében, másfelől a finomabb *erkölcsi* érzékében volnának megadva a szubjektiv feltételei annak, hogy ne kívánja az egy — vagy más tekintetben a női *sophrosynével* össze nem egyeztethető olvasmányokat; sőt — hogy az azzal élesebb ellentétben állóktól egyszerűen undorral forduljon el. A nevelők részéről itt csak a leggondosabban megválasztott, a nő egész szervezetének alapos ismeretén alapuló lélektani eszközök fognak eredményre vezethetni. Csak a rideg, tiltó rendőries eljárásokkal ne akarjanak

soha ebben kisérleteket tenni. A tiltott gyümölcsöknek most sem kisebb semmivel a csábító ereje, mint egykor az Ádám és Éva idejében. Csaknem hihetetlen, hogy a legelőkelőbb és műveltebb uricsaládokban mennyire nem törődnek semmit a szülők ezzel az annyira kényes és fontos nevelési problémával. Sem azzal, hogy mit olvassanak a serdülő gyermekeik, sem azzal, hogy milyen szinházi előadásokra vigyék el őket. Óvják őket — néha a nevetségig menő aggodalmaskodással — hidegtől, melegtől, széltől, esőtől, ragályos érintkezéstől, gyomorrontástól stb.: csupán az olvasmányaikban rejtőzködő erkölcsi influenciákra nincs semmi gond; csak ezek ellen nincs majd semmi gond és védelem a szülői házakban. Sőt, valljuk be, néha a nevelőintézetekben is csak igen lazán és hiányosan. Innen van aztán, hogy a szárnyaikra bocsátott okleveles hölgyikék egy része — sajnos, éppen nem csekély része — talán nem fogja éppen megtagadni a *köteles* tiszteletet egy Vörösmartytól, Petőfitől és Aranytól; de a lelkesedés tüze csak akkor lobog fel a szemükben, ha a legújabb irodalmi iskola, a vérizmus és önimádás költőtitánjainak a neveivel hozakodhatnak elő. A nevekről azonban itt se legyen szó. Annál inkább azonban az ilyen tapasztalatok felett való mély sajnálkozásunkról.

A regényirodalomról is lehetne itt tárgyunkra vonatkozóan sok az elmondani, elpanaszolni valónk. Mint ifjúsági s általában véve mint női olvasmány, a legelterjedtebb, legnépszerűbb és legbehizelgőbb műfaj. Itt tudvalevőleg majdnem kizárólagosan a franciák vezetnek minálunk. Ennek a francia iskolának van a legtöbb művelője és utánzója irodalmunkban is. Nem valami örvendetes jelenség, sőt a köznevelési szempontoktól eltekintve sem az. Vegyük például a francia regényirodalom egyik legtipikusabb példányát: Flaubertnek a Madame Bovary-jét, melyet e műfaj legklasszikusabb mintapéldányaul szoktak tartani: ugyan lehet-e erkölcsi szempontból valami visszataszítóbbat állítani az olvasók elébe, mint ezt a Bovary asszonyságot. Tessék ezt a Pythagoras Theanoja mellé állítani! Ép oly megmérhetetlen ellentét, mint ha például egy Messalinat állítanánk Cornelia,

a Gracchusok anyja mellé. Pedig ennél a Flaubertnél, mint például — hogy a sok közül csupán egyet említsek még — *Maupassant*nál is, a műveikben csak félig-meddig elleplezett durva sensualismuson kívül főleg a stil és a forma nagy, művészies tökélye és elbüvölő ereje az, amivel az olvasót — tehát sajnos, az ifjúságot is — magával ragadni, s erkölcsi világát megmételyezni tudja. Ezekkel szemben — az angol regényirodalom — ne vonjuk meg tőlük ezt az elismerést még most sem, nevezetesen a Dickens és Thackerey regényei már tisztán nevelési szempontból is mily véghetetlen magasságban vannak a franciák fölött. Ez utóbbiak regényeiben nem ritkán találkozunk a legvonzóbb Theano-jellegű nőalakokkal. Műveikből azonban még mai napig sem birunk egy teljes kiadást, míg a franciák legselejtesebb regényei terjesztésében már mindenféle olcsó kiadások fáradoznak. Egy kissé a közízlésünk fokmérője ez; s valljuk be: egy kissé a köznevelésünké is.

És szólnom kellene végezetül még a színpadról is. Természetesen annak kizárólag csak a családi életet érintő elkölcsművelő hatásáról. T. olvasóim bizonyára alig fogják most magukba fojthatni a mosolyukat. Én is velük tartok s kérdeni fogom: úgy-e, nevetséges arra még csak gondolni is, hogy a színpad a társadalomnak ilyen theanoi erkölcsnemesítő szolgálatokat akarjon tenni. Nekem sincs kedvem most a Don Quixotte szerepére vállalkozni, hogy La Mancha nemes lovagjaként felkapaszkodjak a Rozinantémra s rohamot intézzek a szinpadi moral szélmalmai ellen. De elvégre is: a színpad és a színműírók . . .? Óh kérem, ezek amolyan vásotterkölcsű, de máskülönben igen szeretetreméltó víg fickók; valódi bohémek. Kénytelenek vagyunk elnézni a csintevéseiket. Ellenállhatlanok! Ez a nagy közönség felfogása róluk. És a miénk: a családi, vagy iskolai nevelésé . . .?

Csupán egy kis epizódot még erről, életemnek legközelebbi multjából.

Egy vasárnap délután, éppen nagyon felderülésre vágyakozó lelkiállapotban lévén, bebotlottam egyik fővárosi színházunknak a délutáni előadására. «. . . Bohózat 3 felvonásban.» Éppen ez

kell nekem! Lesz módom legalább hozzászoktatni magamat egy kis nevetésre! És nem is tart sokáig! A lehető legpikánsabb ízű francia darabot adtak. Egészen a fonnyadtarcú, kiélt francia roué-k kedvére valót. (Van ezekből egyébiránt magyar kiadásban is elég!) Ami pedig a nevetést illeti, hát nevettem eleget itt magam is. Hisz azért fizettem le a belépti díjat. De elvégre felülkerekedett bennem az erkölcsi felháborodás. Hisz ebből a szempontból tekintve, igazi ocsmányság az, amit itt, ez a szinpad mível! Valóságos *tömegmérgezés!* Milyen szerencse, gondolám, hogy csak rouékból áll a publikum, kiken úgy sem fog már sokat ez a méreg! Körülnézek a szinházban! Hát hol vannak itt azok a rouék, a Berzsenyink «rút sziberita vázai!» Hisz majd minden oldalról üde fiatal arcok, a gyermeki korból még alig kilépett serdülő ifjak és leányok mosolyognak reám! Igen, kérem, *leányok* is! *Nesze neked női Sophrosyne!* Ebből az iskolából ugyancsak nehezen fognak Theanok kikerülni!

A végére jutottam. Talán az illetlenségig is hosszúra nyúlt ez az epilogusom, úgy hogy vissza is éltem már kissé e becses lapok vendégszeretetével. De tárgyam életbevágó nagy jelentősége mind tovább és tovább vonzott magával. Lehetetlen volt ellenállnom neki.

A Theanommal a magyar családi életnek a régi jogaiba, tiszteltetésébe helyezése, valamint az eddiginél még erősebb megalapozása ügyének véltem némi szolgálatot tehetni. Ennek az epilogusnak a megírására pedig egyebek közt késztetett még az is, hogy rámutassak egyszersmind azokra a nagy *nehézségekre*, amelyekkel a nemzeti nőnevelésnek — ha a magyar theanoizmus ügye szolgálatába állni akarna — megküzdenie kelleni fog. Lehetséges, hogy ezek az akadályok ebbeli munkájukat nemcsak nagyon megfogják nehezíteni, de azt néha talán kétségessé is teendik. Azért ez a munkájuk, akár lesz egyhamar annak kézzelfogható sikere akár nem: szép, nemes, áldásos, a *nemzet hálájára érdemes* lenni, nem fog megszünni soha. Mert az kétségtelen, hogy a magyar nő lesz ennek a nagy háborúnak a bevégzése után a nemzet megújhodásának egyik

legfőbb tényezője. Az lesz a theanoizmusa által. Annak kell lennie.

Tegyen róla — amint hiszem is, hogy tenni fog — a magyar nemzeti nőnevelés!

Önök pedig ott, a nemzeti nőnevelés táborának a főhadiszállásán működők, a *vezérkari főnöktől* elkezdve lefelé a rangsorban, de nem a küzdelemben, a legutolsó harcosokig: fogadják ezennel a túlparti másik táborból, az Önökkel most már csak a lelkesedésükben, de nem egyszersmind a küzdelmeikben is osztozkodni tudó egykori kartársuknak a legszívesebb üdvözletét. Isten áldása legyen munkájukon!

Gyertyánffy István.

VERES PÁLNÉ BENICZKY HERMIN.

Születésének századik évfordulóján.*

Száz esztendő! Megremeg a lelkem, ha arra gondolok, mit jelent ez a száz esztendő népek, nemzetek történetében s különösen, hogy mit jelent ez a *száz esztendő* a magyar kultúra fejlődésében, mely éppen ez időben, nagy arányaival, gyors ütemével minden képzeletet meghalad.

Az *idő* mindig, mindenütt megtermi gyümölcseit; de a mi, százados elmaradottságunkat pótló, pusztító viharok dúlásait újraépítő, a magyar nemzetet a mai kultúrnépek sorába emelő, rendkívüli kultúrmunkákat csak úgy érthetjük meg, ha olyan szellemi és erkölcsi nagyokra vetjük tekintetünket, mint József nádor és Wesselényi, Széchenyi és Kossuth, Katona és Vörösmarty, Arany és Petőfi, Deák, Teleki, Tisza és Andrássy. Ezek és kortársaik, nagynevű és névtelen hősök, elmult és ma is élő *férfiak* hazaszeretete alkotta meg a mai Magyarországot. A férfiak alkotásainak azonban mindenkor osztályosa, névtelen, de nélkülözhetetlen társa a *nő*, a férfi társadalom emelkedésében és sülyedésében áldott vagy átkozott tényező. Nagy férfiaink közül Kossuth Lajos különösen fontosnak tartotta a nő befolyását s mikor 1848-ban a Védegylet elnöke lett, buzdítja a nőket honleányi kötelességükre. Széchenyi is, kiről emelkedésünk eme korszakát elnevezni szoktuk, «honunk szebblelkű asszonyaihoz» intézte szózatát, mikor nemzetünk gazdasági újjáalakítására szentelte életét. És valóban büszke öntudattal állíthatjuk, hogy

* Az Urániában rendezett emlékünnepen tartott emlékbeszéd.

a magyar nemzet minden nagy korszakának megvoltak a nagy asszonyai is, kik hazaszeretetben és áldozatkészségben, jóságban és könyörületességben, a családért és az összeségért végzett odaadó nemes munkában kiváltak és egyesítve magukban nemük erényeit, méltóképen képviselték asszonytársaikat. Szilágyi Erzsébet, Zrinyi Ilona, Lorántffy Zsuzsánna, Szalay Barkóczy Krisztina, gr. Brunswick Terézia, gr. Teleki Blánka, Damjanich Jánosné és még sokan a magyar hazaszeretetnek és a magyar közműveltségnek örök kegyeletünkre és hálánkra érdemes apostolai. *De csak magános csillagként fénylett valamennyi.* Olyan asszonyunk, ki a magyar asszonyokat öntudatra ébresztette, ki a magyar közművelődésben való nagy szerepére megtanította, ki egy hosszú emberéleten keresztül lobogó lelkesedéssel hirdette, hogy a magyar asszony családi és honleányi kötelességeit csak úgy teljesítheti, ha lelkét kimüvelve a családban és a szociális munkában egyenrangú élettársa lesz férjének; aki megértve kora szükségletét az asszonyokat és a családot jobbá, magyarabbá kívánta tenni a nőnevelés ügyének társadalmi és állami úton való fejlesztése által: ilyen asszonyunk csak egy volt *Veres Pálné született Beniczky Hermin.*

Az ő születésének századik évfordulóját ünnepeljük ma. Ünnepeljük azzal a szent meggyőződéssel, hogy az utolsó száz esztendőben, mikor a magyar asszony nem maradhatott többé csendes társa a magyarság jövőjeért küzdő férfinak, hanem önálló munkát is kellett vállalnia: akkor Veres Pálné a magyar kultúra kialakulásában a *magasabb fokú* nőnevelés sürgetése és fejlesztése, a magyar asszonyoknak szociális munkára való egyesítése és reánevelésével olyan számottevő munkát végezett, amiért nemcsak a magyar asszonyoknak, hanem az egész magyar nemzetnek hálájára is érdemes.

Veres Pálné nem tartozott a XIX. század *hivatásos* nőnevelői közé. Neveltetésének körülményei egyáltalán nem készítették őt elő nagyfontosságú kezdeményező, agitáló és alkotó szerepére. Életének folyásából és egyéniségének fejlődéséből éppen azt tanulhatjuk meg, hogy akinek lelkében *szent örök-*

ségképen ott él a haza- és emberszeretet isteni szikrája, aki megértette hivatottságát és eszménye megvalósításáért cselekvő munkát vállalt, az az útjában álló akadályokat erős akarattal és kitartással akkor is el tudja hárítani, ha azokat önönmagában kell is keresnie.

Veres Pálné született *Beniczky Hermin* a nógrádmegyei Láziban született 1815 december 13-án. Atyja Beniczky Pál a felsővidéki Beniczky család protestáns ágából származó nógrádmegyei birtokos volt, ki már 1816-ban elhalálozván, korán árván hagyta szépséges hitvesét Sturmann Karolinát. Azonban a már hat éves korában is sokat igérő *Sturmann Karolina* nemcsak szépségéről volt nevezetes. Nagy műveltsége és jósága miatt is nagyon szerették; s a XIX. század első felében élt magyar asszonyok között a legokosabbak, legtanultabbak közé számították, kit József nádor felesége Hermina főhercegnő is nagyon kedvelt. Egy beszélgetésüket, mely úgy a fiatal Beniczkyné, mint később Veres Pálné gondolkodására és életére is nagy hatást gyakorolt, meg is örökítette a hagyomány. Eszerint a szociális kérdések iránt melegen érdeklődő főhercegnő, beszédbe ereszkedvén több előkelő magyar asszonnyal, felvetette az árvaügy, meg a nőnevelés kérdését is. «Van-e árvaházuk, ahol a leánykákat felnevelhetik?» — Nincs. «Hát elhagyottak menháza?» — Nincs. «És vakok intézete?» — Nincs. «Asszony egyesületük?» — Nincs. «Hát olyan iskolájuk van-e, ahol előkelő leányok magasabb képeztetésben részesülhetnének?» — Az sincs. A nincseneket mindig lassubb hangon és pironkodva benicei, micsinjei és pribóci Beniczky Pálné Sturmann Karolina mondotta az ámuló főhercegnőnek, aki azután csakhamar meg is alapította az első budai asszonyi egyesületet, melyben Beniczky Pálné és férje buzgón támogatták a főhercegnőt. A rajongva szeretett főhercegnő nevéről nevezte, később a Beniczky-pár másodszülött leányukat Herminnek.

A korán megözvegyült, költői lelkű Beniczkyné, ki szép német költemények írásával is kitünt, később teljesen gyermekei nevelésének élt, sőt nevelői munkásságát jobbágyai gyermekeire

is kiterjesztette, kiket, jóságosan maga köré gyűjtve, írni, olvasni tanítgatott. Nemes munkásságát és gyermekei nevelését azonban korai halála csakhamar félbeszakította.

Az 1831-iki kolerajárvány ragadta el egyetlen nővérével szirmabessenyői Szirmay Boldizsárnéval, br. Mednyánszky festőművészünk nagyanyjával.

Így maradt Hermin teljesen árva már 15 éves korában és így került két nővérével együtt nagyatyjának, Sturmann Mártonnak gondviselése alá Tógyörkre. (Ózdi és zádorházai Sturmann Mártonnak nemzetsége Svédországból eredt. Egyik őse nagymarsallja volt Gusztáv Adolfnak.)

Az öreg nagyapa különködő természeténél és elkeseredett kedélyénél fogva bizony nem az a társaság volt, melyben a fiatal leányok boldogak lehettek volna. Az öreg úr ellátta ugyan bőségesen mindennel, de teljesen magukra hagyta őket. Az anyai szeretet melegének hiányát nagyon érezték mind a hárman, de talán legjobban Hermin, akinek élénk temperamentumát a tógyörki kastély nagy csendje igen lenyűgözte.

Pedig hajdanában hangos és fényes volt az akkor még gömöri nagybirtokos és bányatulajdonos ózdi Sturmann Mártonnak háza tája. Óriási birtokai jövedelmét akarva sem tudta elkölteni. Ezért feleségével semberi és szudi *Sembery Anna Máriával* a legnemesebb tékozlást folytatták s fáradhatatlanul buzgólkodtak embertársaik nyomorának enyhítésén. Különösen a jólészi Chászár András agitációját, a nyomorékok és siketnémák iskoláját karolták fel meleg szeretettel és egyéb nemzeti törekvéseket s nemcsak maguk adományoztak ilyen célokra jelentékeny összegeket, hanem a megyebeli urakat és asszonyságokat is adakozásra buzdították és bírták. Ezért aztán névnapok és bálok alkalmával mindig volt kezük ügyében egy-egy gyűjtő ív, melyet különösen Sturmann Mártonné tudott meleg szeretettel és nagy ékesszólással a jó barátok figyelmébe ajánlani.

Sturmann Márton nemcsak szociális mozgalmakban, hanem közgazdasági téren is úttörő volt, ki a szegény jobbágyoknak gyári munka és bányászat által is igyekezett keresetet biztosí-

tani. Budán florentini szalmakalap gyárat létesített, hogy a szegény özvegyek és árva hajadonok abban keresetet találjanak. A gömöri vasbányák kiaknázására részvénytársaságot akarván létesíteni, megnyeri céljai támogatására József nádort.

A nádor le is utazik Gömörbe Sturmannékhoz, akik hétországra szóló fényes fogadtatást rendeztek tiszteletére. Porlepte írások igazolják, hogy a részvénytársaság a megyei urak kicsinylése és ellenzése dacára is megalakult, mert Sturmann Márton fényes dikciója nemcsak a gazdasági érzékkel bíró nádort, hanem a dölyfös ellenzéket is magával ragadta. A gazdag főúr később négy szép fiának elvesztése miatt elkeseredvén 52,000 holdnyi birtokait jórészt eladta, vagy jótékony célokra elajándékozta és vagyona maradékával a tógyörki kastélyba vonta meg magát. Imádott feleségének s két asszony-leányának halála által még inkább lesujtva, teljesen magába vonult életet élt itt s még a három szép unoka kedvéért a kastélyába bebetérő vendégeket is zordonan fogadta.

Alig is akadt a fiatal leányoknak Tógyörkön más szórakozásuk, mint a wisthezés és a könyvek. De a könyvek sem voltak mulattató olvasmányok, többnyire komoly német művek voltak, melyekben kedvét csak Hermin találta. Szomorú ifjúság volt ez, de mégis lehet, hogy ez a gondolkodásra késztető életmód, a komoly olvasmányok és *nagyatyja hajdani szociális munkásságáról szóló családi hagyományok* érlelték meg Beniczky Hermin lelkét ama szociális eszmék befogadására, melyeknek később oly teljes odaadással szentelte életét.

A tógyörki csendes magány mellett kedvezően hatott Beniczky Hermin lelki fejlődésére az a kiváló szellemű társaság, mellyel később atyja nővérénél Tihanyinak, a temesi gróf (főispán) feleségének vendégszerető házánál, a fővárosban találkozni volt alkalma. Tihanyiné szalonjában ismerkedett meg Tóth Lőrinccel, Toldy Ferenccel, Szontagh Gusztávval és más jeleseinkkel, akikkel folytatott gyakori eszmecsere gondolatébresztően hatott a fogékony és művelődésre szomjazó fiatal leány lelkére.

A műveltség igazi forrásaira azonban csak akkor talált rá Beniczky Hermin, mikor 1839-ben nőül ment farádi Veres Pálhoz, Nógrádmegye későbbi népszerű alispánjához. E klasszikus műveltségű és hazáját lángolón szerető férj oldalán vanyarczi boldog otthonukban fejlik ki teljesen Veres Pálné egyénisége. Ekkor látja be, hogy neki mint *magyar* asszonynak *magyar* műveltségre van szüksége s fájón érzi, hogy még a magyar nyelvet sem beszéli tökéletesen; ekkor kezdi a magyar írókat olvasni s magát a magyar beszédben és írásban tökéletesíteni.

Honleányi érzelmeit a szabadságharc zivatarai és a megyei életben különösen érezhető elnyomatás korszaka kifejlesztették, kifinomították, megerősítették. Műveltsége gyarapítására pedig kitünő alkalmat szolgáltatott az, hogy egyetlen leányának Szilárdnak nevelését nagy gonddal vezette s komoly neveléstani és lélektani munkák tanulmányozásával készült arra elő. Nem akarta, hogy leányának műveltsége olyan hézagos legyen, mint volt fiatal leány korában az övé s ezért kezdettől fogva a legalaposabb, rendszeres tanításban részesítteté. Gouvernante soha sem volt a Veres Pálék házában, egyetemi készültségű tanárok tanítottak ott, kiknek óráin Veres Pálné mindenkor jelen volt. Leányával együtt tanult, pontosan készülvén vele minden leckére. Különösen örömmel vett részt az órákon, mikor a magyar történet és magyar irodalom tanítását Győri Vilmos és Dalmady Győző vállalták el, mikor az egyetlen leány nevelésének befejezése végett Veres Pálék Pestre tették át téli tartózkodásukat.

Mindaddig, míg így kiművelt leányát 1861-ben rudnói, divékujfalussy és bossányi Rudnay Józsefhez férjhez nem adta, nem is gondolt Veres Pálné közéleti szereplésére. Ő maga alapos tudású, nagy olvasottságú, szilárd erkölcsi elvekkel, tiszta határozott ítélettel biró asszony volt már ekkor, ki vele egykorú férjével együtt általános nagy tiszteletben állott. Férje által megismerte a megyei életet és hazánk politikai viszonyait, költő barátaik a magyar irodalmi élettel hozták őket szorosabb kapcsolatba. A felpezsdülő nemzeti élet, melynek izgalma hazaszerte

eltöltötte a lelkeket a Veres Pálék szívén is átrezgett, Veres Pálnéban égő vágy ébredt a magyar hazáért, a magyar irodalomért tenni, áldozni valamit, de a szikrát, mely a nők ügyéért való lelkesedést Veres Pálnéban lángra lobbantotta, *Madách Imre* akadémiai székfoglalója szolgáltatta.

Madách Imre Veres Pálék legszorosabb baráti köréhez tartozott, kiknek kedves otthonában a sors csapásai által sújtott költő gyakran talált enyhülést. De ő is sok nemes élvezetet szerzett Veres Páléknak. Az Ember Tragédiájának készülő fejezeteit felolvasgatta nekik s az első kinyomott példányt maga vitte át meleg ajánlással Veres Pálnéhoz Vanyarczra. A meghitt baráti viszonyra és Madách kedves humorára egyaránt élénk fényt vet az a rébuszokban írt — illetve rajzolt — levélke, mellyel a költő Sztregováról Heine költeményeit küldte át Veres Pálnénak. (Sietek Nagysádhoz Heine költeményeit elszállítani. Kívánom, hogy oly mértékben megfeleljenek várakozásának, mint nekem kedvenceim. A második kötet Szilárd kisasszonynak nem való olvasmány. Míg személyesen tehetem tiszteletemet hódolattal maradok alázatos szolgája, Madách Imre.)

Természete, hogy az ilyen jó barátnak székfoglalója nagyon érdekelte Veres Pálékat. Sietnek is azt azonnal elolvasni, amint a Koszorúban 1864-ben megjelent. Ez a székfoglaló azonban Veres Pálnénak nagy szívfájdalmat okozott, de egyszersmind megszabta életének további irányait. Azonnal szemrehányó levelet ír a költőnek — ki a nőről tartott székfoglalójában a nő szellemi kiskorúságát vitatta — és védelmébe veszi asszonytársait, kik «ha elmaradtak is, elmaradottságukat elhanyagolt nevelésüknek köszönhetik». Bízik nemének intelligenciájában, hiszi, hogy a nő éppen úgy tanítható, mint a férfi, de szentül hiszi azt is, hogy tanultságát családja iránt való szeretetből mindig elsősorban családja javára fogja áldozni.

Madách székfoglalójának olvasása nemcsak panaszra indítja Veres Pálnét, hanem cselekvésre is ösztönzi. Buzdító szózatot akar intézni a magyar anyákhoz, kérve őket, hogy fordítsanak nagyobb gondot gyermekeik, különösen leányaik nevelésére.

Jókaihoz fordul s őt kéri meg, hogy buzdító levelét nyilvánosságra hozza. Ez a felhívás most 50 esztendeje (1865 október 28.) meg is jelent a *Hon* hasábjain. Sürgeti a nőket, hogy maguk is törekedjenek nagyobb műveltség megszerzésére, könyvek, társalgás, tudományos felolvasások hallgatása által. «Ne féljetek» mondja végül a férfiaknak «ha nőtestvéreitek szellemi és tudományos örökségüket erélyesen követelni fogják; ti csak nyerni fogtok, ha az élet komolyságát felfogni képes, tökélesbülés után törekvő társnő fog e földi pályán oldalatok mellett haladni.»

Ezt a felhívást csak két év mulva követi egy hasonló szellemű másik. Most már kialakul Veres Pálné lelkében a teendők sorozata: Társadalmi úton kell pótolni a nők nevelésének hiányait; és tömörülniök kell az asszonyoknak önképzésük végett és így kell keresniök a női-kérdés — mely szerinte elsősorban a nők nevelésének kérdése — tüzetes tárgyalására és a nézetek tisztázására az alkalmat. Ugyanez év (1867) május havában értekezletre hívja össze asszonytársait, mely értekezletet 1867 május 24-én 22 asszony részvételével meg is tartottak. Egyhangú lelkesedéssel megalakítják ekkor az Országos Nőképző-Egyesületet és elnökül Veres Pálnét választották.

A magyar írók közül különösen *Vadnai Károly* méltatta a sajtóban meleg hangon Veres Pálné kezdeményezését. Korszakalkotónak mondja a magyar nők öntudatra ébredését, buzdítja a nőket a mozgalomhoz való csatlakozásra s ezzel nagyban hozzájárult az új eszme népszerűsítéséhez. Mert bizony támogatásra szoruló szerény kezdet volt az Egyesület alapítása, hogy abból a gyönyörű multra tekinthető virágzó egyesület és egy hatalmas arányokban fejlett, kiváló nőnevelő intézet származhatott, ahhoz a Veres Pálné lelkesedése, páratlan nagy energiája és kitartása kellett. Rokonait nagy és előkelő baráti köréhez tartozó asszonytársait látogatásával tisztelte meg, hogy csatlakozásra bírja. Mint a csendes tó közepére dobott kő nyomán a hullámverés, úgy gyűrűzött tovább szerte a hazában a Veres Pálné buzgó agitálására megindult mozgalom.

Kitünő munkatárssal ajándékozta meg a Gondviselés Veres Pálnét gr. Teleki Sándorné született Teleki Jozefin személyében. A nemeslelkű grófnő, kinek egy évvel ezelőtt történt elhunytát mélyen gyászolja az Egyesület; kezdettől fogva együtt buzgólkodott Veres Pálnéval az Egyesület felvirágoztatásán s minden vállalkozásukban kézenfogva haladtak egymással életük alkonyáig.

Így vált lehetségessé, hogy az Egyesület már 1868-ban szerény keretekben ugyan, de megnyithatta magasabbfokú leányiskoláját. A szerény keret azonban csak az elhelyezésre és a növendék — létszámra értendő, mert a tanári testületben olyan jeleseink működtek, mint Berecz Antal, Csiky Kálmán és Torkos László, míg az igazgatást nem kisebb ember, mint Gyulai Pál vállalta magára. Közülök Csiky Kálmán élete végéig megmaradt az Egyesület legfőbb tanácsadójának, igaz jó barátjának.

A fiatal iskolát Veres Pálné, mint saját édes gyermekét fogadta gondjaiba s annak emelésére helyes irányú fejlesztésére nemcsak a maga munkaerejét szentelte; az iskola jövőjének biztosítását tekintette az Egyesület legfőbb feladatának is. Tudta azonban jól, hogy *egy* magasabbfokú iskola nem elégíti ki hazánk szükségletét. A nőnevelés országos szervezését állami feladatnak tartotta. Megírja tehát kérvényét 1868-ban az országgyűléshez és országos agitációt indít meg, hogy a kérvényt minél több nővel aláirathassa. Az Egyesület tagjai is segítik, de míg a 9000 nő aláírását megszerezte, óriási munkát végzett ő maga is. Ez a feladat ma sem lenne könnyű a *telefon* korszakában; de akkor levelezés, utazás mind sokkal nehezebben ment. Az aláírások gyűjtése nagyon lelkiismeretesen történt, nem úgy, mint a mai felületesebb korszakban szokás az ilyesmit tenni, hogy egy iskolában, egyesületben pár szóval jelzik az aláírás célját és nyomban együtt van a nehány száz név. Akkor a törvényhozás elé nyujtandó kérvényhez külön föliratos gyűjtőíveket küldtek szét az egész országba, de csak azoknak, akik föl tudták fogni névaláírásuknak nagy horderejét. Nem is kerülhetett ezért a kérvény a ház asztalára csak 1869-ben.

A kérvény benyujtására Deák Ferencet kérték fel. Deák országos gondjai között, mikor a felkeresésére készülő deputáció hírét vette, zúgolódva kérdezte: «Mit akarnak már meg az asszonyok?» Azonban elolvasva a kérvényt és Veres Pálné hozzá intézett levelét, teljesen egyetértett azok szellemével és készségesen vállalkozott a kérvény benyujtására. A 68-iki népoktatási törvény ezen idő alatt készült. Veres Pálné agitációja ezekre is mélyreható és kedvező hatást gyakorolt. E törvényeket nagyrészben Gönczy Pál szövegezte, ki a Nőképző-Egyesületnek kezdettől fogva jóakaró barátja volt, Veres Pálné szorosabb baráti köréhez tartozván, vele nőnevelési dolgokban teljesen egyetértett.

A magasabb fokú leánynevelés Veres Pálné szerint éppen ott kezdődik, ahol a 68-iki törvények a polgári leányiskola négy osztályával befejezték azt. Az agitációt tehát folytatni kellett. Ezért az államot megelőzve, az Egyesület a 70-es évek elején megnyitja a polgári iskola fölé emelt továbbképző osztályait és központjává lesz a felsőbb leányiskolák tárgyában meginduló eszmecseréknek. *Molnár Aladár*, aki az 1875-ben megnyilt első állami felsőbb leányiskola első igazgatója volt, a Nőképző Egyesületben tartja meg nagyszámú érdeklődő közönség előtt ezen iskolák szervezését előkészítő előadásait. Később ezeket az előadásokat «A nőképzés hazánkban» címen könyvalakban is kiadta s abban hivatkozik Veres Pálnéra, mint akitől ilyen irányú tevékenységére ösztönzést nyert.

Ilyen közérdekű, a nők műveltségét emelő előadásokat gyakran tartottak az Egyesületben kiváló íróink. Váradi Antal például gyönyörű lélektani előadássorozattal tette magát a nők hálájára érdemessé.

«Haladjunk» jeligéjéhez híven az Egyesület iskoláját mindenkor a kor szükségleteihez mérten fejlesztette és bővítette; így az iskola helyiségéül szolgáló épületnek is folyton változni, fejlődni, növekedni kellett. Az Egyesület 25 éves jubileumát már saját nagyméretű palotájában ülte meg, mely ma már több mint 800 növendéket foglal magában. Elképzelni is nehéz, hogy

hogyan teremtette elő az Egyesület azokat a százezreket, melybe az épület és népes iskola fenntartása került. Veres Pálné és elnöktársa, Teleki Sándorné grófnő, az agitációval és a szellemi vezetéssel volt elfoglalva s ha kiterjesztették is gondjukat az Egyesület anyagi ügyeire: annak technikai intézésére nem vállalkozhattak. Az Egyesület első 25 évében két kitünő magyar asszony volt e részben hűséges segítője Veres Pálnénak. Az egyik Gönczy Pálné volt, ki az Egyesület pénztári tisztségét ritka pontossággal és okossággal töltötte be úgy, hogy az Egyesület anyagi megszilárdulása pénzügyeinek rendezettsége egyenesen neki volt köszönhető. (Az Egyesület iránt való szeretet és áldozatkészség örökletes lévén családjában, azóta meg fia, Gönczy Béla az Egyesület kitünő pénzügyi tanácsadója és titkára.) A másik hűséges munkatárs Szathmáry Király Pálné, a fejlődő Egyesületnek hatalmas támasza, inkább a hívek toborzásában, a gyűjtésben, az Egyesületnek vidéken való népszerűsítésében tünt ki; egyéni szeretetreméltóságával, lelkesedésével, munkabírásával és családi összeköttetéseivel nagy segítségére volt a szeretett elnöknek. Szállóigévé is vált ebben az időben, hogy a *három Pálné*nak köszönheti az Egyesület gyors megerősödését és kifejlődését (Veres Pálné, Sz. Király Pálné és Gönczy Pálné).

Minden buzgó támogatás mellett az Egyesület bennlakással kapcsolatos iskolájának fejlődésével mind több és több munka hárult Veres Pálnéra, ki nemcsak az Egyesületnek volt vezére, de az iskolának is legfőbb igazgatója. Nagy emberismereténél fogva sikerült az iskola tanári-testületét úgy szervezni, hogy az abban folyó kitünő tanítás révén az iskola hírneve nőttön-nőtt. Az internátus élére is finomérzésű nőket állít, kiknek a leánykákkal való bánásmódjukra nézve a legaprólékosabb részletekre kiterjedő útbaigazítást ad; a nevelőnők munkabeosztását velük együtt állapítja meg s nevelői eljárásukat tanácsadással támogatja, mert az ő intézetében egyszerűségre, munkásságra és mélységes hazaszeretetre kell nevelni a leányokat. Eleinte gyakran változtak az igazgatónők. Vachot Sándorné után br.

Barkóczyné, majd Dusóczky Károlyné következett, míg végre az áldott jó Janich mama vezetésével állandó lett az intézetben Veres Pálné szelleme. Janich-mama huszonkét éven át volt hűséges sáfárja a reá bizott erkölcsi és anyagi értékeknek s Veres Pálné, az Egyesület és a tanári testület teljes bizalmát és osztatlan tiszteletét bírta egész haláláig.

Veres Pálné a tanári testületek ülésein is részt vesz s minden erejével rajta van, hogy az intézetben folyó tanítás megfeleljen azoknak a követelményeknek, melyeket a felsőbbfokú leányiskolák feladataképen ő maga megszabott. (Ezért érdekelte különösen a tanterv, a tanítási anyag megválasztása, beosztása és az órarend, melyek elkészítésében szívesen befolyt s e részben a tanári testületeket mindig örömmel támogatta.) A tanárokhoz intézett leveleiben látjuk, hogy a kellő tudományos színvonal megtartása mellett különösen a nemzeti feladatok megoldására adott ösztönzést a magyar nyelvtan, mondattan és helyes szórend, magyaros beszéd tanítását különös figyelmükbe ajánlotta.

A nőnevelésre, nőkérdésre vonatkozó nézeteit azonban rendszerint az Egyesület közgyűlését megnyitó beszédeiben, vagy a kisebb népességű *választmányi gyűléseken* fejtegette. A Nőképző Egyesület közgyűlései éppen ezért nagy érdeklődést keltettek a hivatásos pedagógusok között is. Szokás volt akkor azt mondani, «menjünk a *Nőképző* közgyűlésére, tanuljunk Veres Pálnétól nőnevelési reformokért lelkesedni.» Mert lélek volt Veres Pálné minden szavában s noha beszédeit — a nagyobb szabatosság kedvéért — rendesen olvasta, hallgatóságát beszédeinek benső igazságával és meggyőződésének erejével mindig magával ragadta. Új eszmék felvetése, reformok sürgetése rendesen a téma. Egyszer azt fejtegeti, hogy a nőknek filozófiai, különösen lélektani ismeretekre van szükségük és sürgeti, hogy e tárgyakat vegyék be a leányiskolák tantervébe; máskor buzdítja a nőket a magyar ipar pártolására, magyar iparcikkek fogyasztására; majd sürgeti, hogy a leányokat is neveljék ipariskolákban kenyérkereső ügyes munkásokká; fejte-

geti, hogy hogyan értékesítheti a nő családjában ismereteit. A nőknek önálló pályákra való nevelését is szükségesnek tartja és kimeri mondani már akkor, hogy «ha a nők szavazati joggal bírnának, akkor kétségtelenül megszerveznék azon rendszeres, általános ismereteket nyujtó iskolákat, mint a minő a fiúk részére a gimnázium.»

Ilyen mélyreható munkásság mellett természetesen nőttönnőtt az Egyesületnek hírneve, Veres Pálnéhoz teljesen idegenek is fordultak pedagógiai tanácsokért. Levelezése ezért rendkívüli méreteket öltött, de ő fáradságot nem ismerve szolgált tanáccsal, felvilágosítással mindenkinek. Nagy népszerűsége különösen kitünt az Egyesület 25 éves jubileuma alkalmával, mikor politikusok, miniszterek és poéták — nem számítva a számos nőegyesületet — elhalmozták tiszteletük, hódolatuk nyilvánításával. Ekkor falazták be az intézet falába, márvány tábla alá az intézet 25 éves történetét és Veres Pálnénak azt a levelét, melyet az 50 év mulva következő elnökhöz intézett. Érdekes okmánya ez a levél az intézethez, az Egyesülethez való meleg szeretetének. A jubileum fáradságát csodálatosan bírta, pedig 78 éves volt már ekkor és csak nemrégen állott ki hosszas és súlyos betegséget, mely miatt 1889-ben le is mondott az elnökségről és csak Telekiné és a választmány kérésére és sürgetésére maradt meg az Egyesület élén haláláig.

A jubileum után a halál nem is váratott sokáig magára. Ez évben ugyanis az a kitüntetés érte az Egyesületet, hogy a királyné, akinek az érdeklődését az intézet iránt Veres Pálné már 1869-ben felkeltette, harmadízben is látogatást kívánt tenni az intézetben. Nagy esemény volt ez akkor, hisz a jóságos királyné fia halála óta csak bolyongással, utazgatással enyhítette anyai fájdalmát; közintézetek megtekintésére nem volt rábírható. Most, 1893-ban újból látni óhajtotta az 25 év óta nagyot fejlődött intézetet. Veres Pálnét táviratilag hívták fel a királyné fogadására Váchartyánból, hol betegeskedése óta (vanyarci birtokát bérbe adva) állandóan tartózkodott. Amily fényt derített azonban a királyi látogatás az Egyesületre és Veres Pálné él-

tére, oly súlyos következményekkel járt a hajlott korú elnök egészségére. Erős meghűlés következtében fájdalmas, csúzos betegségbe esett, melytől nem is szabadult meg többé. Betegsége ágyba kényszerité, de szellemi erejét meg nem törhette. Kényelmes dolgozószobájában fekvő betegen a Gregus Ágost által is lefordított Beck-féle lélektan alapján apró, gyöngy betűivel megírta «Tapasztalati lélektanát.» Ő maga csak szerkesztésnek nevezte munkáját s érdemül csak azt tudta be, hogy könnyen érthető módorban írt s a nőket leginkább érdeklő fejezetekre különös gondot fordított. Életének utolsó nagy öröme a királyné látogatása mellett az volt, hogy ezt a munkát sajtó alól kikerülni látta és ismerőseinek s a sajtónak meleghangú elismerő sorait olvashatta.

Halálát közeledni érezvén, magához hivatta kedves intézetének igazgatónőjét s nevelő személyzetét s megható szavakkal búcsuzott el tőlük, lelkükre kötvén kedves intézetének gondozását s a növendékeknek az eddigi magyar szellemben való nevelését. Ott halt meg leánya birtokán, Váchartyánban, melynek árnyas fái alatt oly nagyon szeretett élte utolsó éveiben üldögélni. Halála mély gyászba borította nemcsak az Egyesületet és az intézetet, hanem az egész művelt magyar nőközönséget, mely évtizedeken át Veres Pálnét tekintette szellemi vezérének. Hült tetemeihez, mely a váchartyáni szalonban volt felravatalozva, elzarándokoltak koszorúikkal a környék uri családjai, a fővárosi leányiskolák és egyesületek képviselői, hogy az *ő* családjával és az *ő* egyesületével együtt kifejezést adjanak kegyeletüknek, tiszteletüknek. Ami benne múló volt és földi, az ott porlad a vanyarci árnyas temető sírboltjában; de ő maga «éltető eszmévé finomodva» közöttünk már elérte a halhatatlanságot.

Az Egyesületben helyét Teleki Sándorné foglalván el, az elhunyt elnök szellemét hatékonyabbá kívánta tenni s elhatároztatta az Egyesülettel, hogy Veres Pálnéról az Egyesület minden közgyűlésén megemlékeznek. Az első emlékbeszédet Csiky Kálmánné, az Egyesület akkori alelnöke — ma társelnök — tartotta, példát mutatván rá, hogy miként kell a «nagyasszonyt»

a tisztelet kifejezése és kitünő női, hitvesi, anyai és háziasszonyi erényeinek ismertetése által a mai női nemzedékre nézve is nevelőtényezővé magasztosítani. Csikyné után évről-évre szeretettel vállalkoznak az egyesületi tagok Vereş Pálné emlékezetének megújítása által arra, hogy önmagukat az Egyesület iránt való szeretetben s a nőnevelés ügye iránt való áldozatkészségben Antheusként megerősíteni.

Veres Pálné emléke iránt tartozó kegyeletének lerovására sokat tett az Egyesület a nagyterjedelmű *Emlékkönyv* kiadása által, melyben Rudnay Józsefné, édes anyjának és Telekinének az elnöki székben utódja, gyűjtötte össze Veres Pálné életére és munkásságára vonatkozó adatokat. (Kincses bányát bírunk e könyvben, melyhez a nőnevelés utolsó 50 esztendejének történetére vonatkozó adatokért bizalommal fordulhatunk.)

Ennek az emlékkönyvnek olvasása közben fakadt ki Patay Gyuláné lelkéből a felkiáltás: «Szobrot kell emelni Veres Pálnénak!» Kiáltása visszhangra lelt országszerte. *Lovassy Ferencné,* szül. Baranovich Róza, egy tiszteletreméltó magyar matróna állt a «Szobormozgalom» élére, hű segítséget nyervén *Gruz Albertné* lelkesedésében. Országos szoborbizottságot létesítettek, hol Lovassyné mellett a társelnökséget *Mikszáth Kálmán* vállalta el, ki írói összeköttetéseinél fogva a sajtóban tette népszerűvé a mozgalmat. Hogy a mozgalom nem volt csupán a jóbarátok hódolata, azt mutatja az Erzsébet-tér árnyas fái között álló szép szobor, Kiss György alkotása, melyet közadakozásból emelt a magyar nőnevelésügy lelkes apostolának a magyar nemzet. Ahhoz a szoborhoz elviszik és vigyék is el a főváros és vidéki leányiskolák tanulóit s vessék emlékezetükbe, hogy anyáikat és nagyanyáikat nemük megbecsülésére és lelkük kimüvelésének szükségességére Veres Pálné tanította meg, ki egész életén át küzdött a nők emberméltóságának elismertetéséért.

A Veres Pálnét túlélő szuggesztiv hatásnak lehet tulajdonítani, hogy sem az intézet fejlődésében, sem az egyesületnek tevékenységében lankadás nem állott be. A nagyasszony halála évében Wlassich Gyula közoktatási miniszter nagylelkű közvetí-

tésével ténnyé vált a Veres Pálné által annyira óhajtott, sürgetett *magasabb nőképzés* az *egyetemen*, melynek 20 éves évfordulóját is most ünnepelhetjük. Az egyesület az égető szükséget felismerve, már 1896-ban, *Beöthy Zsolt* értékes tanácsai szerint és igazgatása alatt megszervezte az első leánygimnáziumot hazánkban. Az iskola fényes reneszánsz korszaka kezdődik ezzel, mert a tudományos pályára lépni nem kívánó leányok számára továbbképzővel és főzőiskolával egészíti ki az egyesület Veres Pálnéról elnevezett felsőbb leányiskoláját is. S mikor a gimnáziumot végzett tanulók első csoportja 1900-ban a már nyilvánossági joggal bíró iskolában az első érettségit teszi, Emich Gusztávné indítványára és vezetésére megnyitja az egyetemen tanuló növendékei számára «Wlassich-kollégium»-át. Ezt az intézményt a háborús zivatarok hatására ideiglenesen beszünteti ugyan, de hogy ez nem jelent hanyatlást az intézet életében, azt bizonyítja az utolsó 1915-ben érettségiző tanítványok népes csoportja.

A Nőképző Egyesület hű maradt alkotója szelleméhez abban is, hogy nemcsak figyelemmel kíséri, hanem sok esetben irányítja ma is a Magyar Nőegyesületek szociális tevékenységét. Ettől a szereplésétől részben megfosztotta ugyan a M. N. Sz. keletkezése, de az Egyesület büszke öntudattal mutathat rá, hogy ez a nagy szociális alkotás is az ő kebeléből indult ki. A M. N. Sz első elnöke, az akkori elnökünk Teleki Jozefin grófnő volt, az ügyvivő elnök, Egyesületünk iskolájának s így közvetve Veres Pálnénak tanítványa.

Veres Pálné emlékezete él és éljen is közöttünk időtlen időkig! A maihoz hasonló nehéz időkben pedig forduljunk könyörgéssel a magyarok Istenéhez, hogy támasszon hazánkban időnként a Veres Pálnéhoz hasonló nagy asszonyokat, hogy az eljövendő nemzedékek is buzdítást véve tőlük, kötelességeik tudatára ébredjenek s áldozatra készen, bátran és nemesen tudjanak dolgozni a magyar család és a magyar haza javáért.

Sebestyénné Stetina Ilona.

EGYENLŐ ELBÁNÁS.

Válasz Hollós Károly cikkére.

Igen tisztelt Szerkesztő úr!

Hollós tanár úrnak a Nőnevelés decemberi számában megjelent cikkére a logikus választ úgy adnám meg, ha megkérném Önt, hogy szíveskedjék leközölni «*A Nő*» októberi számában megjelent, inkriminált cikkemet. Ebből látnák b. lapjának olvasói legjobban, hogy dióhéjban magam is elmondtam benne azt a magyarázatot, amellyel a tanügyi kormány és a rajztanárképző intézet egyaránt védekezik: hogy könnyebb álláshoz jutnia annak, aki két tárgyra szerzett képesítést. Nem nélkülöztem tehát a tájékozottságot, amelynek hiányát a cikkíró tanár úr szememre veti.

Ha a kettős: rajz és kézimunka képesítés *lehetőségét* adná meg a rajztanárképző intézet és ha nem fokozná le egyidejűleg a rajztanítás alapjául szolgáló elméleti képzést: jogtalanul szólaltam volna föl ellene. De mivel *kényszerítő* intézkedésekről van szó és azok a női rajztanárjelöltek is kénytelenek öt-öt órás kézimunkarobotra vállalkozni, akik egészségi szempontból vagy különösen fejlett rajzbeli tehetségük folytán vagy más nyomós ok miatt nem érzik magukat alkalmasaknak a kézimunka tanítására; és mert a kézimunka technikájának elsajátítása a rajztanárképzés alaposságának rovására megy: kötelességem volt felszólalni.

Könnyű azt mondani, hogy a kiváló tehetségűek készüljenek mindjárt művészpályára; hány festőművész tud Magyarországon *tisztán művészi munkái* után megélni? Hiszen a cikk-

író úr is «az iparművészet mezejére szeretné terelni a képzőművészet terén jelentős eredmény nélkül kísérletező rajztanítónők munkakedvét». *Ebben* egyetértünk: tisztán művészi munkával csak a jelöltek igen kis része boldogulhat. De az iparművészet iránt kedvet ébreszteni iparművészeti tervezésekkel, nem órákon át tartó sablonos munka fölé görnyedéssel lehet. A technikák megismerése kétségtelenül szükséges, de nem igényel hetenkint tíz órát.

A polgári fiú- és leányiskolák tantervének különbsége nem indokolhatja a női jelöltek képzésének hiányait; még a legelemibb tanítást is jobban adhatja meg az alaposabb ismeretekkel rendelkező tanár. Ma pedig, sajnos, nem tudhatjuk, átmenetileg nem kell-e majd fiúiskolákban is női rajztanárokat alkalmazni; és ha egyszer megpróbálják, nem fog-e beigazolódni Erődi Béla főigazgató úr régebbi mondása: hogy a leányok férfitanár óráján, a fiúk valószínűleg nőtanárnál mutatnak több buzgóságot.

Nem szabad attól rettegnünk, hogy egyik-másik iskolánál — ha a nőnek nincs kettős képesítése — inkább férfitanárt fognak alkalmazni. Hiszen viszont lesznek esetek, amelyekben férfi- és nő-pályázó közül utóbbi fog célt érni. *A nőnek semmiféle pályán sem kell a férfi kiszorítására törekednie, csak egyenlő feltételek alapján kell versenyre kelnie vele.* Ezt követeli az egyenlő elbánás elve.

Nem térek ki a cikk utolsó két bekezdésére; személyes támadások lepattanak rólam, mert a becsületes meggyőződés páncéljával fegyverkeztem.

Abban a reményben, hogy igen tisztelt Szerkesztő úr soraimat egész terjedelmükben közölni szíveskedik, vagyok

Budapesten, 1915 december 28-án

kiváló tisztelettel

Glücklich Vilma.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Az Erzsébet-Nőiskola karácsonyfái. Az Állami Erzsébet-Nőiskola a 13000/1915. eln. számú magas miniszteri rendelet értelmében 800 koronát gyűjtött a katonák karácsonyára, amely összeget a tanári testület, a növendékek és a személyzet közös erővel és jó szívvel-lélekkel adakozták. Ez összeget 2004/1915. iktató számmal a Hadsegélyző Hivatalnak szállítottuk be.

A 800 korona azonban nem csupán pénzbeli adakozást jelent, hanem a növendékeknek a mikulási örömről való lemondását is. Már a második esztendő, hogy a kis és nagy leányok a Mikulást a katonák karácsonyára adják. Hovatovább megértik gyermekeink, hogy most, amikor — Megnehezedett az idők járása fölöttünk! — nekik is önuralmat kell tanusítaniok áldozatot hozniok és alázatos szívvel tömjént égetniök! Intézetünk szelleme e súlyos idők hatására a honszerelem jegyében izgat és dolgozik és hat teljes erővel! Növendékeink — Istennek hála — nem közönyösek, nem lankadnak!

Közöltük volt, hogy ugyancsak a katonák karácsonyára két ünnepi estét rendezett az intézet 1 korona belépődijjal. Ez esték a felülfizetésekkel kerek számban 1300 koronát jövedelmeztek. A vak és a rokkant katonák karácsonyára adtuk ez összeget. Nem mint pénzbeli segítséget, hanem mint ennél sokkal értékesebb szívbéli karácsonyi ajándékot.

Azt akartuk, hogy növendékeink munkájukkal, tehetségükkel *lelkük vágyával* is jót tegyenek és megértsék, hogy az anyagi, a pénz hatalmas eszköze ugyan a jótékonyságnak, de nem elégítheti ki a jó embert, mert áldozatot a szó nemesebb értelmében nem jelent. Azt akartuk, hogy ők maguk *cselekvőleg tegyenek jót* és érezzék azt is, hogy ők milyen istenáldottak azokkal a szegény, végtelenül súlyosan meglátogatott vak és rokkant katonákkal szemben. A nemesebb kötelesség s a szociális érzékenység meglátására szeretnők felébreszteni ezeket a fiatal leánylelkeket. Meg kell érteniök gyermekeinknek, hogy minden jó cselekedet, minden ilyenféle «talentum» sokszoros kamatot hoz; és hogy azzal, hogy adakoznak, áldozatot hoznak — mérhetetlen gazdagságot, *lelki örömet, lelki kincset szereznek maguknak.* Mindig rámutatunk erre, hogy erőre kapjon és a sajátjukká legyen ez a gondolat és vágyakozás.

Szomszédunkban, a Vakok Országos Intézetében iskolázott 120 vak katona családja számára a csomagokat az Erzsébet-Nőiskola ajándékozta és készítette pontos statisztikai adatok alapján. Minden családtagról történt gondoskodás. Összesen mintegy 400 egyénnek küldtünk

ajándékot, fiú- és leánygyermeknek, feleségnek, öreg szülének — édességet, játékot, emléktárgyat. A növendékek maguk csomagolták be az ajándékokat, amelyeket előzetesen kiállítás alakjában megmutattunk az intézet összes tagjainak és jó barátainak.

A csomagok átadása mélyen szívreható, feledhetetlen karácsonyi ünnepség keretében történt. A kis karácsonyfa lángját a szegény vak katonák nem látták, de hallották növendékeink üde gyermekhangját, amint *nekik* énekeltek és ezek a hangok mosolyt csaltak a szomorú arcokra, az életnek némi kis jelét, egy parányi *öröm* lopódzott be lelkükbe. Megértették a vak katonák, hogy a *Szeretet* dolgozik értük akkor is, amikor iskoláztatják őket, akkor is, amikor énekelnek a számukra jó kisleányok, akkor is, amikor jó szívek azokról gondoskodnak helyettük, akik nekik legdrágábbak — *gyermekeikről*, családjaikról.

Óh bár soha meg ne állana útjában a Szeretet, hanem *kitartóan* dolgozna értük! Ők veszítettek legtöbbet, a szemük világát áldozták értettünk, hazánkért! *Ne feledjük el őket!*

Feledhetetlen lesz mindnyájunk előtt az a beszéd is, amelyet Dessewffy Emilné grófné, szül. Batthyány Ella a vak katonákhoz intézett. «Kedves fiaim!» így szólította őket. És ehhez megvan a szívbéli jussa. Másfél év óta foglalkozik velük egyforma szelid, nemes jósággal, nagy szeretettel. Amit nekik mondott, azt talán kinyomatni sem szabadna, a szívből jött és a szívbe szállott. Arra kérte őket, hogy *akarjanak* új életet kezdeni, fogadják el a segítséget és érezzék meg, hogy szeretet veszi őket körül, hogy nekik újra hasznos emberré kell lenniök. A vak katonák az ő jóságos és anyai gondozójuknak egy kis albumot adtak át névaláírásukkal.

Mindezt látták át a mi serdülő leányaink! Gondolom a Magvető — az Úr szelleme — dolgozott a jövőnek a lelkükben.

A No. 1. K. u. K. Reservespital úgynevezett Laudon-kaszárnyában 11 karácsonyfát diszítettek növendékeink. Hampelné Pulszky Polixena úrnő, az intézet régi, kedves barátja hívta fel figyelmünket erre a kórházra, amelyben 1600 rokkant katonának nyujtanak gondozást és intézik szociális ügyét.

Oly jó volt, hogy mi oda eljutottunk! Kár, hogy növendékeink valamennyien nem láthatták jó cselekedetük szép jutalmát, a *karácsonyi örömet*, amelynek a rokkant katonák oly kedves formában adták tanujelét. Ezeknek az érdekében is sok, sok volna a tennivaló a nők részéről is. Most igazán minden nőnek minden szabad idejét a szeretet munkájára kellene fordítani és minden önző hiúságot mélyen eltemetni.

1600 rokkant katona! és hány van még? Kell, hogy ezt lássa annak a kornak, társadalomnak fiatal leányserege, amely hivatva lesz ezeket a szegény, áldozatot *értünk* hozott embereket a jövő társadalmába, munkájába beolvasztani! A nőkre nagy feladat vár! Ott lesznek-e hivatásuk, feladatuk magaslatán? Nagyon vágyódunk arra, *akarjuk*, hogy az Erzsébet-Nőiskolában neveltek ott legyenek!

A kórház főparancsnoka, dr. Győry Tibor főtörzsorvos, lelkes szép köszönő iratot küldött nekünk, méltányolva leányaink fáradságát,

munkáját. Köszönettel csak mi tartozunk, hogy ott lehettünk és szívünk emelkedhetett. Hála érte Istennek!

A felsőbb leányiskola, de különösen a polg. isk. tanítónőképző növendékei más formában is kiveszik részüket a jótékonyság munkájából. A kórházakban ápolt sebesültek számára fehérneműt készítenek. Némelyik fáradhatatlan közülök. Még többet is tennének, ha több anyaguk és eszközük volna hozzá! Kérjük ez úton is jó barátainkat, juttassanak nekünk anyagot, hogy leányaink munkáskézzel és jó szívvel feldolgozhassák!

Emlékezzünk meg e kis beszámolás végén a mi Szeffi néninkről, Eberhardné Jausz Jozefinről, a felsőbb leányiskola rendes tanítónőjéről, aki egész lélekkel irányítja jótékonysági munkánkat, nemes példát ad és intézetünk háláját és elismerését a legnagyobb mértékben megérdemli.

A jótékonysági vágy titkos erő és nem szereti a nyilvánosságot; de a nemes példa újabb erőket állít munkába. Rá kell arra irányítani a szemet, a szivet!

Isten áldd meg a magyart!! *Berta Ilona.*

*

A nemzet nevelőihez. (A Magyar Pædagogiai Társaság szózata.) Az 1914—5. iskolai évben egyes iskolák és egyes nevelők sokat tettek arra, hogy nevelésünk a mostani korszakhoz alkalmazkodjék. Ez a törekvés azonban nem volt általános és nem volt közös a vezető gondolata sem. A Magyar Pædagogiai Társaság ezért fordul most e sorokkal a nemzet minden nevelőjéhez. Minél tovább folyik a háború, annál szükségesebbnek látja, hogy mindenféle és minden egyes iskolában egyaránt iparkodjunk tudatosakká tenni mai céljainkat, mert csak ily módon jöhet létre ebben a részben is az egész köznevelés egybehangzó szelleme, és csak így lesz lehetséges a köznevelést mindnyájunk együttes törekvésével belekapcsolni a nemzetűl való megállásunkért és teljesebb kifejlésünkért folyó erőfeszítésbe.

A nemzet érdeke nemcsak az erő kifejtését, hanem fokozását is kívánja. A nemzet ereje azon fordul meg, hogy mindenki a legjobban, a mai helyzethez leginkább illően cselekszik-e; megtörténik-e minden avégre, hogy a nemzet sokféle alkotó eleme között az összetartozás érzése meg ne lazuljon, minden embernek az ereje teljesen érvényesüljön, a közös feladatokat mindenki felismerje s azokból a reá jutó részt becsülettel elvégezni tudja és akarja. Enélkül a nemzetnek lehetetlen a növekvő áldozatokat mindvégig hordoznia, boldogulásának újabb meg újabb követelményeit teljesítenie, a jövő feladataira előkészülnie. Ehhez kell tehát szabnia mindenkinek a maga mai munkáját és pedig az egy pályán működőknek egyértelemmel.

A nevelők között ezt az egyértelműséget az teremtheti meg, ha éppen azt tekintjük legfőbb feladatunknak, hogy ezt a felfogást a most növő nemzedékbe beleoltsuk és ilyen irányú ismereteket terjesszünk. Érezzük valamennyien, hogy munkánkat nem végezhetjük a régi módon, mert e keserves másfél esztendő sokféle és bizonytalan hatása mélyen átjárta az ifjúság lelkét, megváltoztatta a nemzet helyzetét, nemcsak más nemzetekkel való viszonyát, hanem belső életét is.

A köznevelést nem lehet már e percben a változott körülményekhez alkalmaznunk; ezeknek általános érvényű megállapítása nem is az egyes nevelők kötelessége. De mikor elkövetkezik az új feladatok hivatalos kitűzése, az teljesen meddő lenne, ha már most nem igyekeznénk mindnyájan felismerni a magunk kis körében: mily változást okozott ez az idő ott s ha nem dolgoznánk eszerint már ma is.

Ebben találja meg minden egyes nevelő önálló feladatát; ez ad teret annak a több munkára való vágynak, amely most minden becsületes hazafit eltölt; ezzel elégíthetjük ki a nemzet jövőjéért való felelősségünk érzését. A háború hatása vidékenkint nagyon különböző, tehát az új tennivalókban is van eltérés bőven az ország egyes vidékein és a társadalom különböző részeiben. Ezeket kutatva, tisztán jelentkezik azonban a közös szükséglet is: a nemzet minden ifjú tagját erős akarattal vezetnünk kell abban hogy a máról és tegnapról lehetően világos képe alakuljon, az így felismert feladatok teljesítésében jó lélekkel akarjon részt venni s e közös munkára testben-lélekben erős legyen. Ez a vezető gondolat nem új, de jelentősége a mostani küzdelemben megnövekedett és amint egyre több öregedő családapa meg gyermekifjú megy a harcmezőre, annál szükségesebb a még békén tovább tanulókat korán és komolyan készíteni a reájok oly hamar elkövetkező önálló életre! Ennek a módja: növendékeink gondolkodásának, érzelmeinek, az egészséggel való törődésének irányítása. Ez juttatja ki őket abból a zavarból, amelyben most annyi ifjat is, öregebbet is látunk s így teremtjük meg a nemzetben a lelki alapot arra, hogy ebből a zivatarból a megerősödés reménységével és eltökélésével kerüljön ki.

Csak úgy irányíthatjuk a gyermekek és ifjak gondolkodását és érzelmeit, ha ezeket alaposan ismerjük. Ezért parancsoló szükséglet most az a szintén régi követelmény, hogy növendékeinkkel együtt éljünk: elégítsük ki érdeklődésöket, töprengjünk velök együtt az eseményeken, vegyünk részt személyes vagy családi örömeikben és oly bőven levő szomorúságukban, minél több közvetlen, alkalmi beszélgetés közben engedjük őket bepillantani a magunk lelkébe, ne titkoljuk el előttök a bennünk is fel-feltörő keserűséget és nyugtalanságot s így vezessük őket az együttérzés és együttgondolkodás mindennél erősebb kötelékével ugyanarra az eredményre, amelyet a mi higgadtabb, érettebb szemlélődésünk magunkban létre hoz. Így ébred bennök is történeti érzék; apróbb-nagyobb eseményeken eszméltetve őket, így vezetjük rá a gyermeket is életkorához mérten az események távolabbi okaira; így fonjuk erősre az iskola és a növendék között annyiszor el-elszakadó összekötő szálakat. S ezen a módon fejlesztjük ki bennök a helyes szempontokat a hősiesség és az egyszerű polgári kötelesség már-már veszedelmessé váló megítélésére; meggátolhatjuk, hogy csak a katonáskodást lássák az élet méltó feladatának s kicsinyeljék a csendes polgári munkát; megerősítjük nemzeti érzésöket, de nem engedjük, hogy az ellenséget vakon gyűlöljék; éberen ügyelünk, hogy kifejlődjék bennök a békeszeretet, de nem a pipogyaság, a hosszútűrés, de nem a gyávaság, a harcra való készség, de nem a veszekedés hajlama és a keménység, de nem a kegyetlenség. Eközben elégszer nyílik alkalom arra is, hogy felmutassuk a különbséget az

edzett, testét gyakorló és gondozó, meg az elkényeztetett, gyenge testű ember munkabírása között s hogy megértessük a mértékletesség és tisztaság értékét. Mindez a hadsereggel kapcsolatban nagyon érdekli az ifjúságot és így elősegítjük az egészség ügyének okosabb megítélését.

Az ifjúság lelkét azonban nemcsak mi irányítjuk, hanem sokkal erősebben a felelőtlen nevelők. És nem is csak az ifjúságnak van szüksége vezetésre, hanem sokszor még inkább a felnőtteknek. Ezért nagyon fontos ma, hogy az ifjakkal ne csak a tanítás óráiban törődjünk, hanem a kisebb-nagyobb szünidőkben is magunk köré gyüjtsük őket és ilyen alkalommal, meg időnként a tanév folyamán, lássuk szívesen a szülőket is. Ahol ezt az eljárást az országban már eddig is követték, látták, hogy a nép mindenik rétege mennyire szomjuhozza a mai kérdésekről való felvilágosítást. Nem nagyszabású előadások, hanem egyszerű beszélgetések útján lassanként magunkhoz vonhatjuk a felnőtteket is és egy ember a maga körében, az egész tanítóság pedig a nemzetben irányítója lehet a közgondolkodásnak, elejét veheti minden kishitűségnek és elbizakodásnak, eldurvulásnak és megborzadásnak, új erőre keltheti az itthonlévők kötelességének néhol már halványodó érzelmét s mindezzel megtartója és fokozója lehet a nemzet benső erejének.

Aki csak most kezd ilyen munkához, több nehézségre talál, mint aki a háború eleje óta végzi. De éppen ezek tapasztalása mutatja, hogy ez a munka mindenütt szükséges. Sikere akkor lesz teljes, ha szavunkat meghallják az eddig erre nem gondolók is, ha nemcsak az általánosan művelő iskolák, hanem igazán mindenféle iskola tanítósága egyértelemmel neveli bele fiainkba és leányainkba a nemzetűl élni akarást és igyekszik megadni ennek az érvényesítésére és mindenkinek a személyes erőt.

Bizonyos, hogy erre a munkára annál kevésbbé érezzük magunkat erősnek, minél többet szenvedünk magunk. De hiszen éppen magunkon kell kezdenünk. Ez az önlegyőzés olyan példát ad, mint a hősé a harcmezőn. A tanítóság lelki erejéből nő ki a nemzeté!

*

A Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége december 5-én tartotta 1915. évi közgyűlését gróf Apponyi Albertné elnöksége mellett. A közgyűlést a delegátusok és a Tanács zárt ülése előzte meg, melyen a vidéki és fővárosi delegált tagokat igazolták és a közgyűlés elé terjesztendő évi jelentést s a pénztárvizsgálók jelentését tudomásul vették s a közgyűlést egy fontos indítvány megvitatásával és elfogadásával előkészítették. Ez az indítvány az volt: hogy «indítson a M. N. Sz. az egész országra kiterjedő mozgalmat a gyermekhalandóság csökkentésére s népbetegségek, különösen a venereás betegségek leküzdésére.» Ezt az indítványt már a közgyűlés vitatta meg részletesebben, hol az indítványt a Társadalmi Múzeum igazgatója, Szántó miniszteri tanácsos terjesztette elő és Ruffy Pál, a gyermekvédelem legfőbb szakértője indokolta. Többek hozzászólása után az indítványt abban a formában, hogy a M. N. Sz. felkéri az összes magyarországi nőegyesületeket akár tartoznak a Szövetség kötelékébe, akár nem, hogy székhelyükön és munkásságuk körletébe tartozó községekben a

a népbetegségek leküzdésében közreműködjenek s helységenként egy-egy egészségügyi tanácsadót létesíteni törekedjenek. A közgyűlésnek eme — különösen is a háborúval összefüggő tárgyán kívül a többi tárgya is mind a háború által okozott nyomorúság csökkentését célozta. Ezt célozta az elnöknek gróf Apponyi Albertnénak a közgyűlést megnyitó beszéde is, melyben kegyelettel emlékezett meg a M. N. Sz. első elnökéről, a mult közgyűlés óta elhunyt gróf Teleki Sándornéról. Kegyeletének kifejezéseként a M. N. Sz. gyűjtést indított egy kárpáti falúnak a háborúban elpusztult iskolájának a felépítésére. Ezt az iskolát Teleki Sándorné nevéről neveznék el a nemes grófné sokféle kultúrmunkájának emlékezetére. A tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után tudomásul vették Herich Károlyné pénztárvizsgáló jelentését s a pénztárosnak, Elek Pálnénak, a mintaszerűen vezetett számadások munkájáért köszönetet szavaztak s neki a felmentvényt megadták. A fentemlített népegészségügyi indítvány tárgyalása és elfogadása után Rosenberg Auguszta alelnök indítványára elhatározták, hogy a kormányhoz és a képviselőházhoz kérvényt adnak be a hadiözvegyek és árvák ellátási díjának felemelése tárgyában. Majd a lemondott titkár, Markot Györgyné helyett — kinek állását ezidőszerint nem töltötték be — Rosenberg Auguszta számolt be a M. N. Sz. évi munkásságáról, mely teljesen a háború által sújtottakon való segítés hosszú sorozata volt. Hadifoglyok ruhával való segítése, ápolás és a Vöröskereszt szolgálatának sokféle formája, különösen pedig az *özvegyi tanácsadó létesítése* (Ferenc-körút 29.) a legkiemelkedőbb pontjai a nagyszabású munkásságnak, melynek tudomásul vételével a közgyűlés véget ért.

*

Veres Pálné emlékünnep az Urániában. Az Országos Nőképző Egyesület nagynevű alapítója születésének *századik évfordulóján*, december 13-án, nagyszabású emlékünnepet rendezett az Urániában. Az ünnepség programmja a következő volt:

1. Nyitány. Zongorázta Riegler Ernő.
2. Prológ. Várady Antal költeménye. Előadta Baross Gyula.
3. Veres Pálné: Beniczky Hermin emlékezete. (Vetített képekkel.) Sebestyénné Stetina Ilona.
4. Költemények. Előadta Berta Ilona.
5. A tudományok ABC-je. Irta Tordai Grail Erzsébet. Előadták az Orsz. Nőképző Egyesület iskolájának tanulói.
6. Himnusz. Énekelték a növendékek és a közönség.

A tudományok ABC-je végén *Veres Pálné* emlékének dicsőítésére és az «Isten áldd meg a magyart» feltüntetésére sorakoztak a betűk, illetve az azokat személyesítő fiatal leányok, felfokozván a közönség kegyeletes és hazafias érzéseit. Mivel a Veres Pálné emlékezetét ünneplők az Urániába egyszerre be nem fértek, a nagy tetszéssel fogadott ünnepélyt teljes egészében meg kellett ismételni s így a két előadásból — a jelentékeny költség dacára is — mintegy 1000 korona maradt a jótékony célra, egy kárpáti falú felépítésére, melyre az egyesület a jövedelmet szánta. A Veres Pálné életét és munkásságát ismertető emlékbeszédet mai számunkban közöljük.

*

Személyi hirek.

Száldobosi *Borbáth Lujzát*, a kolozsvári áll. tanítóképző tanárát elvette magyarbölkényi *Tavaszi Sándor dr.*

Gyászrovat.

Horger Antalné hosszú, súlyos szenvedés után elhunyt január 2-án. Kedves kartársunknak, Horger Antalnak mély gyászában, nagy fájdalmában őszinte, meleg szívvel veszünk részt, mert időnek előtte lett vége egy harmonikus, boldog családi életnek. Egy páratlanul jó asszonnyal kevesebb, egy sajgó, fájó sebbel több van a világon...

Jászberényi Kalmár Jolán a szabadkai áll. felsőbb leányiskola rendes tanítónője 1915. évi december 7-én tanítónői működésének 28-ik évében hosszabb szenvedés után meghalt.

Hanusz Margit okl. polgári iskolai tanítónő élete tavaszán, 24 éves korában meghalt Nayytapolcsányban 1915 december 21-én.

*

Állásváltozások, illetve újabb megbízások.

Abonyi Julia nevelőnő a zepsiszentgyörgyi áll. tanítónőképzőben.

Bursics Anna megbizott polg. isk. tanítónő a székesfővárosnál.

Csekely Ilona megbizott nevelőnő a kolozsvári állami tanítóképzőben.

Giller Piroska tanítónő a nagyszombati községi polg. fiúiskolában.

Imreh Juliska tanítónő a dunaföldvári magán polg. iskolában.

Ködmön Julia tanítónő a budapesti Verő-léle magán polgári iskolában.

Krammer Vilma óraadó a pozsonyi áll. polgári iskolában.

Lackner Margit nevelőnő Csalán.

Moór Jolán megbizott nevelőnő a sepsiszentgyörgyi áll. tanítónőképzőben.

Nevelics Margit megb. tanítónő a székesfővárosnál.

Prohászka Edit tanítónő a gálszécsi közs. polg. iskolában.

Schmidt Etelka tanítónő a magy. gazd. cinkotai nevelőintézetében.

Spiller Karola tanítónő a nagyszombati közs. polg. fiúiskolában.

Szakall Antónia megb. tanítónő az orsovai áll. polg. iskolában.

Székely Erzsébet tanítónő a noszolyi elemi iskolában.

Zakariás Márta megb. tanítónő a székesfővárosnál.

*

Az Erzsébet-Nőiskola elemi iskolája a Kárpátokban föl fog épülni, mert föl kell épülnie. Bár lenne olyan anyagi erőnk, hogy több iskolát építhetnénk föl, hogy ezek az iskolák jelképeznék örök időkön át az Erzsébet-Nőiskola növendékeit, kik az ország minden részében buzgón, fáradhatatlanul, csendben terjeszti a tudást, a műveltséget, a nemzeti szellemet.

Az iskola építésére kérjük olvasóink adományait, kérjük volt növendékeink segítségét, gyűjtsenek körükben, iskoláikban. Nem kérünk, nem várunk nagy összegeket, kikerül a fillérekből is az iskola; de azt talán joggal várhatjuk, hogy iskolánk minden volt növendéke, a kultúra minden munkása hozzájárul ennek az iskolának a fölépítéséhez legalább egy tégla — árával. A Nemzeti Nőnevelés címére beküldött adományokat folyóiratunkban nyugtázzuk. *Berta Ilona* igazgató «Isten áldd meg . . .» című verseskönyvének jövedelme ennek az iskolának az építésére van szánva. Örömmel jelentjük, hogy e könyvecskéből az első ezer elfogyott, a napokban jelenik meg a második ezer s reméljük, hogy hamarosan rákerül a sor a harmadik ezerre is.

Előfizetési fölhívás.

A Nemzeti Nőnevelés mai számával belépett XXXVII. évfolyamba. E számban nem kell új programmot adnunk, megmarad a régi, kipróbált programmunk: *nemzeti szellemű nőnevelés, a tanítónők érdekeinek támogatása, az Erzsébet-Nőiskola volt növendékeinek összetartása, ismeretterjesztés, tanácsadás.*

Programmunk minden pontjának eléréséért teljes erővel, őszinte lelkesedéssel és szívós kitartással küzdünk s küzdeni fogunk. Ezért tisztelettel kérjük elsősorban a neveléssel és tanítással foglalkozó magyar nőket és férfiakat, támogassák folyóiratunkat. Kérjük a magyar iskolákat — nemcsak a leányiskolákat, hanem a fiúiskolákat is — rendeljék meg folyóiratunkat. Kérjük a művelt társadalom szíves érdeklődését. Nem kérünk sokat, mert folyóiratunk előfizetési ára olyan csekély, hogy a legszerényebb jövedelműek is anyagi megerőltetés nélkül fizethetnek rá elő. Éppen ezért nem emeltük föl az előfizetési díjat, holott folyóiratunk kiadása 30%-kal emelkedett.

Bízunk olvasóink, jóbarátaink további támogatásában. Bizalmunkat erősíti az is, hogy az elmult nehéz évben is szaporodott előfizetőink száma. Reméljük ez évben is növekedni fog.

Örömmel láttuk volt növendékeink érdeklődését, meghatott az a szeretet, mellyel folyóiratunkat fogadják. Adja Isten, hogy mindig így legyen. *Dr. Vásony Lajos.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

Frauenbildung. *November.* A német, ki testestől-lelkestől filózofus és ősi erényeire büszke, *ethikai szempontból* veszi vizsgálat alá *a női szolgálat* kötelező voltát. *William Stern* egyenesen ebben az ethikai szempontban találja meg a kulcsot ahhoz, hogy a nő ráeszméljen önmagára, biztos célt tűzzön ki a távol jövőnek. Főleg, hogy beilleszkedjék a nemzeti életbe.

Fenséges hasonlatul, diadallal gondol vissza a multra, arra, hogy Napoleon nyomása után meg a francia és angol hasznossági elméletekkel szemben, a germán nemzet a mindent összefoglaló kötelesség szent jegyében született újjá. Ebben erősödött meg. Attól kezdve ugyanis, akit besoroznak, az áldoz harcban is, békében is a nagy közösségnek; áldoz a kis egyéni kereteken kívül. Áldoz ma is.

De ma más újjászületés is készül. Készül hihetetlen szenvedéllyel, a hozzátartozás heves vágyával, a mindenki kötelezettsége békeidőre. Elvvé válik: «Egy évet az életből a közösségnek» — áll ez arra is, aki nem katona, természetes tehát, hogy áll a gyenge asszonyra szintén. A nőügy itt beilleszkedik a közügybe, a közjólétnek válik faktorává, még pedig hatalmas faktorrá, mert sokakról van szó.

Hogy ez megártana a női hivatásnak?! Szó sincs róla. Sőt inkább! A női hivatás ezzel harmonikusabbá válik. Eddig túltengett benne az egyéni meg a családi érdek. Ma a legegyszerűbb háztartás, a legkisebb család is érzi, hogy hasznára kell lennie az egész hazának és ezt érezheti anélkül, hogy bármit is veszítene intimitásából, boldogságából. Persze, a végső következtetéseket azért majd a jövő vonja le.

Dr. Lüngen a gyakorlati szaktanitónők kiképzéséről és vizsgálatáról értekezik. Azt kívánja elsősorban, hogy a szétdarabolt, kapkodó, egymással össze nem függő kurzusokat egyesítsék rendes háromeves tanmenetbe. Fordítsanak több gondot a nyugalomra, a megfontoltságra és arra, hogy az egészséget meg az idegrendszert épségben tartsák. A pedagógiai ügyesség megítéléséről se döntsön egy pár sietős pillanat véletlen szerencséje. Azután az irodalmi, történelmi műveltséget, a belső élet mélyítését ne bízzák egészen az önképzésre; erre még fiatalok és később majd megérzik mulasztásaikat mind a kollégáik, mind a növendékeik körében!

Lohmann direktor hozzájutott egy *francia* szemlének eziedei számához; tárgyalják benne azt, hogy a németek intenzivebbé akar-

ják tenni az anyanyelvi tanítást és próbálják megszorítani az idegen nyelvek körét; ebben ellenségeskedést látnak. Lohmann visszautasítja a vádat; történelmi bizonyítékokat hoz fel amellett, hogy ők ilyen áramlatokat nem ápolnak iskoláikban, ellenben ellenfeleik mindig hirdették már a kiskorúaknak a «revans» eszméit.

Helene Lange a német nőmozgalom utolsó ötven esztendejét jellemzi. A felsőbb képzésre, az egyetemi jogokra vetették a fősúlyt. Magánosok is hozzájárultak ehhez nagy anyagi áldozatokkal. Azt akarták, hogy kifejlődjék a nő szellemi életének a speciális jellege és ez a jelleg hatást gyakoroljon. Régente a nő és a férfi képzettsége egyformább volt, a nő értelmi befolyása nagyobb volt és így nem új rendért kell küzdeni, hanem a régit kell visszahódítani. Hogy a magasabb körökben, számra kicsiben kezdik a munkát, azon nem búsulnak, mert sokat várnak az egyéni példa felülről lelelé terjedő erejétől. Hogy törekvéseiket siker koronázza, most már foglalkoznak összetartással, a hagyományok hűséges megőrzésével, a női tanítás terjesztésével.

Dr. Schneider adatokat közöl a liceum, vagyis a felsőbb leányiskola *történeti tanításához*. Panaszokat tolmácsol: hogy a görög és római művészeti élet, hogy a görög és római szociális viszonyok nehezen érthetők 11—12 éves korban; hogy a magasabb osztályokban nagyon nagy az anyag és hogy az ilyen nagy anyag mellett a nevelőérték roppant sokat veszít; hogy a jellemképekre is kevés az idő, szó sem lehet közelebbi megismerésről, nem fejlődhet ki mélyebb érdeklődés. Ajánl kihagyásokat meg átutalásokat más tárgyba.

Az *irodalmi beszámoló* terjedelmes pedagógiai rovat. Az első hang: Jahn: «Erziehungslehre in Verbindung mit der Psychologie» és azután a lélektani alap mégis marad mindvégig alaphangnak. Emellett látszik, hogy törekszenek nagy közvetlenségre; jellemző cím teszem azt: «Matschukat, Wie meine Kleinen die biblischen Geschichten erzählen.» Azt akarják, hogy iskolákban és magántanulásban, a művelődés minden ágában, minden fiatal leány megismerkedjék a gyermekkel és tudja, hogy hogyan kell azt felnevelni. Szerintük a tanítás tulajdonképen nem más, mint a teremtő erő felszabadítása. A tanulás: «a fiatalság önálló tevékenysége, szabad teremtés önmagából kifelé, életteljes oktatás.» «A fiatalságé a hatalom, hogy vezesse az életet az ég felé, ahol a csillagok ragyognak.» «A tananyag megválasztásában mindennél előbbrevaló, hogy a magasan szárnyaló pedagógiai eszme szempontjából történjék.» Hiszen Arno Schneidernek sikerült valami csodálatos feladat! Preparandistáinak az értekezéseiből, történeti dolgozataiból könyvet adott ki: «Leipzig ma és száz évvel ezelőtt»; a könyvben benne van az a sok kitartás, az a sok kereskedelmi és művészi érzék, az az egész gazdag, eleven élet, meg az a temérdek merész elhatározás, ami a város multját és jelenét olyan példaadóvá teszi.

Így vezet a német új utakra, miután sokáig az volt róla a köztudat, hogy csak gyűjt és utánoz. Talán utánzás közben erősödött meg?! Vagy mindig eredeti volt?!

A *Német Nőegyesületek Szövetsége* nagy pontossággal gyűjti az adatokat az ország minden részében és a közmunka valamennyi ágá-

ból ezidei terjedelmes évkönyvéhez. Vezető munka készül az elkövetkező esztendők programmjához.

Ez a munka is hozzájárul ahhoz, hogy a *Női Főiskola* hallgatói számára szaporíthatják a legkülönbözőbb hivatások körét. Különösen azok válogathatnak, akik ezt csak előkészülésnek tekintik és azután vállalkoznak speciális kurzusokra vagy speciális tapasztalat-szerzésre. Szükségét érzik rendőri segítségnek, lakásfelügyeletnek, természettudományi kísérleteknek stb. stb. — hogy az árvagyámokról ne is szóljunk.

Érdekes újítás, hogy a főlyceum utolsó éves növendékeinek már mostantól kezdve kiadhatják a tanítónői diplomát bármelyik hónapban, anélkül, hogy képesítőt kívánnának. Nem kell hozzá más, minthogy a tanári értekezlet érdemesnek ítélje az illetőt, ő pedig fogadalmat tegyen, hogy a háború befejezéséig a kormány szolgálatára áll, még pedig népiskolai tanításban. Megbecsülik a tanítónőt, mint a katonát és jó módszernek tartják a pedagógiai pályán a haladást kicsiről nagyra. *Schmidt Mária.*

IRODALOM.

A HÁBORÚ KÖLTÉSZETE. (Szemelvények.) A tanuló ifjúságnak írta és szerkesztette: *dr. Vajda Gyula*, állami felsőbb leányiskolai igazgató. Budapest, 1915. Rózsavölgyi és Társa kiadása. Ára 3 korona.

Legyen szabad e gyűjteményhez írt értékes előszót, amelyben a szerző a könyv megjelenésének okát, célját kifejti és tartalmát ismerteti, ide iktatnunk:

«Az iskola már rég hiányát érzi a lezajló háború költészetét egybefoglaló gyűjteménynek. Ma az iskolákban élő történelmet tanulnak, minden tárgy a háború mozgalmaival egészül ki: az irodalmi és történelmi oktatás a hazafias, lelkesítő dalok ismertetésével, midőn a régibb költők, a mult képei mellé odaállítják a ma költőit, a jelent; kiemelve mindkét körből különösen azokat, kiknek művei nem a pillanatra, hanem a haza, a magyarság, a magyar vitézség, a magyar szabadságszeretet örök eszméire vonatkoznak.

Hogy a célt minél jobban elérhessük, az iskola munkájának megkönnyítésére készült e gyűjtemény: a magyar háborús költészet java termékeiből.

A gyűjteményt a magyar háborús költészet rövid méltatása vezeti be. A régibb költők közül: Csokonai, Petőfi, Tóth Kálmán, Gyulai Pál és Kiss József egy-két versét közlöm; azokat, amelyek a mai költészethez szorosan hozzátartoznak. Az újabb verseket a háború mozgalmai szerint külön fejezetekbe illesztettem: hadbaszállás, a magyar katona, haza és magyarság, hősök emléke, izenet a harctérről, anyák és hitvesek, a németek, a gyermekszobából, béke, stb. A költemények után néhány ünnepi műsort állítottam össze, a győzelem napjának ünnepére is gondolva. Addig is azonban tennünk, cselekednünk, lelkesednünk kell! Mert ma az iskola is hadszíntér, a jövő nemzedék hadiszíntere. Tanuljunk a katonáktól! A dalos magyar katona elszántan, vitézül küzd a hazáért; ellenségeink táborában mély csend, gyász honol, a dalt a kancsuka suhogása helyettesíti. Lehet-e ott eszme, erő? Sem ma, sem a jövőben. A mi éltetőnk a nemzeti eszme, ezé a nemzeti dal.»

A magunk részéről még csak azt mondjuk el, hogy a könyv a legszebb háborús dalokat tartalmazza, a tanuló ifjúságnak kedves könyve (az Erzsébet-Nőiskolában a szavaló órákon igen nagy hasznát veszik a növendékek), és hogy Vajda Gyula dr. igazgató nagy lelkesedéssel és igaz magyar érzéssel dolgozott a mű létrejöttén.

*

Bardócz Pál: KÉPEK A KISDEDNEVELÉS KÖRÉBŐL. Tanulmányúti beszámoló. 8r. 75 l. Ára 2 K.

Ezen a címen Bardócz Pál székesfővárosi szakfelügyelő-igazgató 30 pompás képpel illusztrált s a főváros házinyomdája által igen csinosan kiállított füzetet írt. A füzet tulajdonképen beszámoló a kisdednevelésnek Németországban és Hollandiában a háború előtt történt tanulmányozásáról. Ebben a jelentésben nemcsak a külföldön meglátogatott kisdedóvó intézetekről és bölcsődékről történik tanulságos megemlékezés, hanem a foglalkoztató tervek és az óvodák belső életének összehasonlításán kívül, a kisdedóvók hatásáról, a kisdedóvók és az iskola kapcsolatáról is találunk értékes adatokat.

A bölcsődék jelentőségéről szólva, az anyák nevelésére hív fel és a gyermekápolónői tanfolyamok létesítését, továbbá az óvónőképzés reformját sürgeti

Érdekes a befejezésnek az a részlete, melyben reámutat, hogy a jövőben az a nemzet fog vezetni, amelyik az anyák nevelésének kérdését a legszerencsésebben tudja megoldani.

A füzet dr. Déri Ferenc tanácsnoknak van ajánlva.

*

Vértes O. József dr.: A GYÓGYÍTÓ PEDAGÓGIA FOGALMA ÉS KÖRE. Stark Eerenc kiadása. Budapest, 1915. 8r. 20 l. Ára 1 K 50.

Lázár Szilárd dr.: ADALÉKOK A TANULÁS PSZICHOLÓGIÁJÁHOZ. Stark Ferenc kiadása. Budapest, 1915. 8r. 23 l. Ára 1 K 50.

Vértes O. József dr. az ideges gyermekek állami középiskolájának tanügyi vezetője szerkesztésében megindult *Pedagógiai pszichológiai könyvtár* 4. és 5. számaként jelent meg e két füzet.

A gyógyító pedagógia fogalma és köre című tanulmány — melyet szerző a Magyar Pedagógiai Társaság 1915. február 20-iki ülésén felolvasott — részletesen tárgyalja azokat a testi és lelki abnormitásokat, melyek gyógyító nevelésre szorulnak. Az abnormisok lelki világára vonatkozó ismereteket, a gyenge tehetségűekre vonatkozó statisztikai adatokat közli. Fontosnak tartja, hogy minden tanító és tanárképző a gyógyító pedagógiát, mint köteles tárgyat tanítsa.

Lázár Szilárd tanulmánya annak a kérdésnek a megoldására vonatkozik, hogy a középiskolai matematikai tananyagban előforduló képletek megtanulását, emlékezetben való megtartását és helyes reprodukálását miképen befolyásolja azoknak egymáshoz való hasonlósága.

A kisérleteket a Ranschburg dr. vezetése alatt álló gyógypedagógiai-pszichológiai laboratóriumban végezte több IV. ker. reáliskolai tanulóval. A kisérletek igazolták, hogy a hasonlóságnak rossz hatása van a képletek emlékezetben való megtartására.

*

Az Orsz. Pædagogiai Könyvtár és Tanszermúzeum német nyelvü folyóirata, a «Monats-Berichte der Pädagogischen Landes-Bibliothek und des Museums für Lehrmittel», mely alapítása óta 7 éven át csak a nevezett intézet Hivatalos Értesítőjének német nyelvű kivonata volt, eddigi szerkesztőjének, *dr. Gyulai Ágost* pedagógiumi

tanárnak további gondozásában 1915. évi 3. (júl.—szept.) számától kezdődőleg átalakuláson ment keresztül. A negyedévenkint megjelenő kiadvány a Hivatalos Értesítő rövid kivonatán kívül rendszeres ismertetéseket fog adni *a külföld számára* a magyar közoktatásügyre vonatkozó hivatalos intézkedésekről (elvi rendeletekről, reformokról, tantervekről, szabályzatokról, iskola-szervezésekről és építkezésekről, a főváros iskolaügyéről), a magyar társadalom pedagógiai munkásságáról (tanszer- és más efféle kiállításokról, tudományos pedagogiai társaságokról és tanügyi egyesületekről, pszichológiai és pedagógiai laboratóriumokról és szemináriumokról), a magyar pedagógiai irodalom új termékeiről és teljes szemlét a magyar pedagógiai sajtó nevezetesebb organumainak, körülbelül 25 folyóiratnak tartalmáról. A kiadvány ily módon teljes képet óhajt nyújtani a külföld érdeklődő szakköreinek az egész magyar pedagógiai életről s remélhetőleg hozzá fog járulni ahhoz, hogy a Magyarországon folyó kulturális munkának közoktatásügyi és pedagógiai része kellő megértésre és méltánylásra találjon.

*

Ifj. Gonda Béla: A NŐI DIVAT MŰVÉSZETE. Ráth Mór kiadása. Budapest, 1916. 8r. 118 l. Ára 3 K.

Gonda Béla könyve hiányt pótol a magyar művészeti irodalomban. Divatművészeti fejtegetéseit már részben ismertük a Magyar Iparművészet, a Díszítő Művészet című folyóiratokból. Ezeket kiegészítve könyvben foglalta össze. Könyvének az a célja, hogy a magyar hölgyközönség figyelmét felhívja arra, hogy a divat alkalmazott művészet s mint ilyent mindig a művészet törvényei igazítják. Történeti és esztétikai alapon rámutat arra, hogy az önálló magyar divat megteremtésének föltétele az, hogy a hölgyközönség ízlése tudatosan kialakuljon s divatkultúrája művészeti alapon épüljön föl.

Gonda rámutat a női öltözködés izléstelenségeire, hibáira. Hosszabban fejtegeti: hogy a ruhát izléssel kell alkalmazni rendeltetés, használat és anyag szerint. Az öltözködésben érvényesülni kell az egyéniségnek is, viszont az egyéniség az öltözködésben is keres megnyilatkozást.

A női ruha tervezése művészi munka, mellyel különösen külföldön a legkiválóbb művészek foglalkoznak. Neveljünk mi is ilyen ruhatervező művészeket, akik a női ruhákat szín és forma szerint komponálják. Neveljük a magyar közönséget izlésre, hogy a divat művészetét megértsék és népszerűsítsék.

A tanulságos könyvet a Nemzeti Nőnevelés előfizetői a szerzőnél 2 K. kedvezményes árban kaphatják.

A szerkesztésért felelős: *Dr. Vásony Lajos.*